

Wat werkt bij sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden?

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	9
Doel van het dossier	10
Verantwoording	10
2. Feiten en cijfers	12
2.1 Begripsverheldering	12
2.1.1 Omschrijving thema en definitie	12
2.2. Feiten en Cijfers	13
2.2.1 Gebrek aan of negatief sociaal contact	13
2.2.2 Mogelijke oorzaken voor gebrek aan contact	15
2.2.3 Wat levert sociaal contact op?	18
2.3. Concrete wet- en regelgeving	21
3. Wat werkt	24
3.1. Wat zijn werkzame mechanismen bij ontmoeting?	24
Empathie	25
Angst verminderen	26
Samenwerken aan een gemeenschappelijk doel	27
Benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit	29
Gezien wordt als representatief voor de hele groep	30
Zelfonthulling: het uitwisselen van persoonlijke informatie	32
Sociale normen	34
3.2 Passende vorm van contact kiezen	36
3.2.1. Direct contact	39
3.2.2 Online contact	40
3.2.3 Indirect contact	43
3.2.4 Contact in conflictsituaties: bereidheid vergroten om contact aan te gaan	44
3.3. Wat zijn veelbelovende aanpakken?	46
4. Conclusies en Reflectie	48
Literatuur en bronnen	50

Samenvatting

De Nederlandse samenleving is in de afgelopen decennia veranderd. De bevolking is sterk gegroeid en is meer divers door globalisering, migratie en vluchtelingenstromen. Dat is een verrijking voor de samenleving, maar kan ook spanningen opleveren tussen groepen mensen met verschillende culturele en religieuze achtergronden. Dit zien we ook terug in de cijfers: uit onderzoek van Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) blijkt dat 42% van de Nederlanders vindt dat diversiteit in migratieachtergrond het samenleven in de buurt minder prettig maakt. Een veelgenoemde oplossing om dit soort spanningen tussen groepen aan te pakken, is het bevorderen van positief sociaal contact tussen mensen met verschillende achtergronden. Sociaal contact kan een belangrijke rol spelen in het creëren van vertrouwen en saamhorigheid en in het tegengaan van negatieve beeldvorming over elkaar en daarmee discriminatie, vooroordelen en uitsluiting.

We bedoelen met sociaal contact in dit dossier **een ontmoeting tussen mensen die van elkaar verschillen (in bijvoorbeeld religie en/of afkomst), waarin men elkaar beter leert kennen**. Door dit contact kunnen mensen beter respectvol samenleven in de buurt en wijk.

Sociaal contact tussen groepen met verschillende achtergronden in de buurt is belangrijk voor de sociale cohesie en het tegengaan van vooroordelen. Maar onderzoek laat ook zien dat onderling contact in buurten en wijken afneemt. In Nederland had in 2012 nog 66% van de mensen elke week contact met burens. In 2018 was dit nog 58%. Dit Wat werkt bij-dossier brengt daarom kennis bij elkaar over het bevorderen van sociaal contact. Hiermee geeft deze publicatie sociale professionals en anderen die proberen verschillende groepen bij elkaar te brengen, kennis en handvatten over hoe zij het sociaal contact dat ze faciliteren nog beter kunnen vormgeven.

Wat werkt bij het stimuleren van sociaal contact tussen mensen van verschillende religies en culturele achtergronden?

In dit Wat werkt bij-dossier hebben we de beschikbare wetenschappelijke literatuur over sociaal contact bij elkaar gebracht. Hiermee biedt het dossier een duidelijk overzicht van de kennis die over sociaal contact beschikbaar is. Meer specifiek hebben we geanalyseerd welke werkzame mechanismes ervoor kunnen zorgen dat sociaal contact op een effectieve manier bijdraagt aan het verminderen van vooroordelen en het vergroten van sociale cohesie en vertrouwen in de ander. Ook is daarbij oog voor aandachtspunten en randvoorwaarden die hierbij belangrijk zijn en welke activiteiten ondernomen kunnen worden om de werkzame mechanismes in gang te zetten.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Uit ons literatuuronderzoek blijkt dat er zeven werkzame mechanismes zijn die bijdragen aan effectief sociaal contact.

Empathie vergroten

Sociaal contact werkt alleen als het empathie vergroot. Hiervoor is het noodzakelijk dat mensen oprecht gaan luisteren naar de persoon uit de andere culturele groep en zich gaan inleven in diens verhaal. Wanneer mensen zich echt gaan inleven in een persoon uit een andere groep, dan ervaren zij empathie voor die ander en verminderen de negatieve gevoelens.

Angst verminderen

Contact tussen verschillende groepen is een gebeurtenis die angst kan oproepen bij mensen. Mensen weten niet goed hoe ze met de ander om moeten gaan, waardoor er een gevoel van onzekerheid ontstaat over hoe ze zich moet gedragen. Er ontstaat angst om in verlegenheid te worden gebracht of afgewezen en gediscrimineerd te worden. Door contact kan iemand ervaren dat de persoon uit een andere etnische en/of religieuze groep niet bedreigend is. Een ontmoeting die positief verloopt, zorgt ervoor dat iemand zich op zijn of haar gemak kan voelen en kan ervaren dat die ander minder bedreigend is dan verwacht.

Benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit

Mensen zijn geneigd om andere mensen in te delen in sociale categorieën ofwel 'hokjes', waarbij ze een onderscheid maken tussen mensen van de *ingroup* (de eigen groep) of van de *outgroup* (de 'andere' groep). En mensen zijn daarbij ook geneigd om mensen in hun eigen groep positiever te beoordelen dan mensen van andere groepen. Contact kan helpen deze hokjes te doorbreken. In plaats van 'zij' ga je mensen uit de andere groep meer zien als 'wij'. Zo ontstaat een gemeenschappelijke identiteit. Onderzoek laat zien dat het voor minderheidsgroepen belangrijk is om een gemeenschappelijke identiteit te stimuleren waarin ze hun eigen identiteit niet hoeven op te geven (dual-identity), door bijvoorbeeld zowel de identiteit van de eigen groep, als die van een groter geheel te benoemen (bijvoorbeeld Marokkaanse Amsterdammer en Friese Amsterdammer).

Samenwerken aan een gemeenschappelijk doel

Door gezamenlijk te werken aan een doel worden mensen van verschillende culturele/religieuze achtergronden afhankelijk van elkaar in het sociaal contact. Het samenwerken om tot een gemeenschappelijk doel te komen, kan leiden tot een gedeelde identiteit binnen die groep. Er kan een omschakeling plaatsvinden van het denken in 'ons versus hun' naar een meer inclusieve vorm van denken als 'wij'. Samenwerken tussen twee verschillende groepen om een gemeenschappelijk doel te behalen, zorgt ervoor dat deze groepen zich gaan zien als één groep, en daardoor meer positief worden ten opzichte van elkaar.

● Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Gezien wordt als representatief voor de hele groep

Sociaal contact werkt het beste met een persoon die wordt gezien als 'typisch' voor mensen uit de andere culturele of religieuze groep. In sociale ontmoetingen komt het voor dat groepsleden die niet voldoen aan het stereotype beeld van 'de ander' in een subcategorie worden geplaatst (dit wordt *subtyping* genoemd). Het stereotype beeld van de groep als geheel blijft zo intact ('Mohammed vind ik leuk, maar hij is niet zo'n typische Marokkaan om die en die reden'). Subtyping kan voorkomen worden door ervoor te zorgen dat verschillende groepsleden uit de gestereotypeerde groep lichte afwijkingen vertonen met het stereotype beeld. Deze 'gradatieverschillen' maken het subcategoriseren moeilijker en dit kan stereotyperingen doorbreken. Dat betekent dus dat het in het voordeel werkt als de persoon met wie de ontmoeting plaats vindt juist wel een aantal eigenschappen heeft die worden gezien als 'typisch voor de groep'.

Zelfonthulling

Wanneer in sociaal contact persoonlijke informatie wordt uitgewisseld, verbetert de houding naar de groep waartoe de persoon wordt gerekend. Zelfonthulling kan empathie opwekken en het ontstaan van een vertrouwensband stimuleren. Mensen die aan zelfonthulling doen, worden aardiger gevonden. Dat draagt bij aan een positieve houding ten aanzien van de ander. Het is hierbij wel belangrijk dat de informatie persoonlijk is, en geen *small talk*. Ook werkt het beter als er positieve ervaringen worden gedeeld. Alhoewel het delen van negatieve emoties leidt tot meer intimiteit, wordt het delen van positieve emoties gezien als meer gepast dan het delen van negatieve emoties. Ook moet de uitwisseling wederkerig zijn. Beide deelnemers moeten samen in gesprek gaan over hun onthullingen.

Sociale normen

Een sociale norm is de perceptie van wat typisch of wenselijk is in een bepaalde groep of situatie. Sommige vormen van sociaal contact kunnen ook een sociale norm zetten. Het gaat hierbij om de situatie dat iemand zelf geen sociaal contact heeft met de andere groep, maar wel vrienden of kennissen met positieve sociale contacten met mensen van de andere groep. In dat geval laten vrienden zien dat het positief en normaal is om contact te hebben met de andere groep, waardoor iemand zelf ook positiever staat ten opzichte van dat contact. Dit wordt *extended contact* genoemd.

Welke activiteiten kunnen sociaal contact stimuleren?

Naast de verschillende werkzame elementen, zijn er verschillende manieren waarop contact georganiseerd kan worden om ontmoeting te bevorderen. Deze verschillende type activiteiten kunnen in drie categorieën worden ingedeeld namelijk:

- direct contact;
- online contact;
- indirect contact.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Direct contact

Bij direct contact hebben de deelnemers fysiek, face-to-face contact. Ze ontmoeten elkaar in levenden lijve en doen een activiteit waarbij mensen van verschillende culturele en/of religieuze groepen met elkaar interacteren. Voorbeelden van deze vorm van contact zijn een evenementen, waarbij groepen elkaar tegenkomen, activiteiten waar er dialoog is tussen groepen of groepen zich verdiepen in elkaar of activiteiten waarin verschillende groepen samenwerken aan goed doel, samen sporten, of samen een kunstzinnige activiteit ondernemen.

Online contact

Online contact is een vorm van contact, waarbij er sprake is van persoonlijke interactie tussen mensen van verschillende culturele/religieuze achtergronden, zonder dat deelnemers elkaar face-to-face ontmoeten. Voorbeelden van online sociaal contact zijn diensten of spullen uitwisselen op een online platform, samen een coöperatieve game spelen, samen een game spelen om de ander beter te leren kennen of verhalen uitwisselen via een chatroom of app-groep.

Indirect contact

Bij indirect contact hebben de deelnemers, net als bij online contact, geen contact in levenden lijve. Daarbij speelt iemand zelf geen actieve rol in het contact, maar neemt contact waar tussen anderen. Het verschil met online contact is dat hierbij wel degelijk sprake kan zijn van persoonlijke interactie met iemand van een andere culturele/religieuze groep. Dat is bij indirect contact niet zo. Bij indirect sociaal contact worden mensen geconfronteerd met verhalen en beeldmateriaal van mensen van verschillende culturele/religieuze groepen die op een positieve manier met elkaar in contact zijn. Door zich bewust te worden van dat andere mensen hier positieve ervaringen mee hebben, worden mensen zelf ook positiever over het aangaan van een ontmoeting. Voorbeelden van indirect sociaal contact zijn het zien van vriendschappen van bekenden uit je groep met de andere groep, beeldmateriaal zien, waarin positief contact tussen groepen plaatsvindt, jezelf via een verhaal voorstellen hoe het zou zijn om contact te hebben met iemand van een andere groep en positieve, stereotype doorbrekende beelden te zien van iemand van de andere groep.

Welke vorm van sociaal contact past het beste bij de situatie?

Contact kan plaatsvinden in verschillende vormen, via verschillende middelen en met een verschillende opzet. Er zijn verschillende activiteiten mogelijk, afhankelijk van deelnemers, locatie, tijd en doel van het contact. Een directe vorm van sociaal contact werkt goed bij groepen die wel enigszins open staan voor contact. Zij zullen het contact niet uit de weg gaan als ze met mensen met een andere culturele/religieuze achtergrond worden geconfronteerd. Wanneer er sprake is van ongemak of spanningen tussen groepen kan het soms juist goed werken om eerst indirect of online contact te stimuleren. Deze vormen van sociaal contact roepen minder angst of ongemak op, omdat er geen directe interactie met 'de ander' plaatst hoeft te vinden. Dit kan de stap naar een fysieke ontmoeting makkelijker maken.

● Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Wat kun je doen als er onder groepen weinig bereidheid is om te ontmoeten?

Zelfs in situaties waarin er sprake is van groepen die elkaar uit de weg gaan of met elkaar in conflict zijn, kan sociaal contact tot stand kan worden gebracht en een positief effect hebben. Contact werkt zelfs in oorlogs-of conflictsituaties. We noemen hier vier belangrijke tips om sociaal contact in een dergelijke situatie toch te stimuleren:

Een gemeenschappelijk doel hebben

Samenwerken aan een gemeenschappelijk doel kan zorgen voor een goed contact. De kunst is om de activiteit zo in te richten dat samenwerking met anderen (die verschillen in afkomst, religie of huidskleur) niet uit de weg kan worden gegaan. Dat kan bijvoorbeeld door mensen in groepjes te verdelen of taken te verdelen op basis van wat deelnemers kunnen in plaats van op basis van wie zij al kennen.

Zoek een activiteit die vooral leuk is om te doen

Als een activiteit wordt omschreven als een activiteit om elkaar beter te leren kennen of vooroordelen of polarisatie te verminderen, dan gaan mensen zich mentaal 'wapenen' tegen verandering en stellen zich juist niet open op. Dat wordt anders als het gaat om een leuke activiteit, waarbij je als het ware 'toevallig' mensen ontmoet waar je eigenlijk vooroordelen over had. Door de individuele interesses en talenten voorop te stellen en geen onderscheid te maken tussen nieuwkomers en oude bewoners, kunnen verhoudingen verbeteren.

Contact waar je niet onderuit kunt

Wanneer mensen niet zo open staan voor contact met 'de ander' is een mogelijke strategie om die ontmoeting en samenwerking te stimuleren op plekken waar de doelgroep al (verplicht) naartoe gaat. Bijvoorbeeld de sportclub, de school of het werk. Belangrijk is dat de ontmoeting voelt als vrijwillig. Als het voelt als een 'moetje' heeft het mogelijk minder effect.

Laat 'voorlopers' goede ervaringen delen

Als mensen positieve ervaringen hebben met een ontmoetingsactiviteit dan kunnen zij dat onder 'hun eigen groep' verdere bekendheid geven. Ook het zien van positief contact kan al verschil maken. Zorg er dus voor dat mensen ook beeldmateriaal zien van positief contact in de buurt, bijvoorbeeld via posters of video's. Het is wel belangrijk dat de boodschap er niet te dik bovenop ligt, want ook dan gaan mensen zich mentaal 'wapenen' tegen verandering.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Wat zijn de aandachtspunten?

Onze studie heeft ook een aantal belangrijke aandachtspunten naar voren gebracht. Om sociaal contact goed te kunnen laten verlopen, is het belangrijke dat organisatoren van sociaal contact, zoals sociaal professionals of initiatiefnemers rekening houden met een aantal punten:

Contact werkt vooral goed voor de meerderheidsgroep; probeer aan te sluiten bij behoeften van minderheidsgroepen om ook hen te betrekken bij de activiteit.

Voor de meerderheidsgroep werkt positief contact met de ander eigenlijk altijd goed om vooroordelen te verminderen en sociale cohesie te versterken. Minderheidsgroepen kunnen, bewust of onbewust, verwachtingen hebben dat ze in het sociaal contact met de meerderheidsgroep ook vooroordelen kunnen tegenkomen. Bovendien hebben deze groepen in het dagelijkse leven al veel interacties met mensen van de meerderheidsgroep. Dat maakt dat het georganiseerd sociaal contact tussen groepen mogelijk minder 'oplevert' voor minderheidsgroepen, en daarom ook minder aantrekkelijk is om aan deel te nemen. Hierdoor is het belangrijk om goed na te denken over manieren om het contact aantrekkelijk te maken voor minderheidsgroepen.

Er kunnen spanningen zijn tussen groepen en contact aangaan is ook spannend: online en indirect contact kunnen een eerste stap zijn.

In situaties, waarin veel onderlinge angst of spanning is, kan direct contact te confronterend werken. Dan kan het beter zijn om eerst een meer indirecte vorm van contact in te zetten, waarin mensen, omdat het niet face-to-face plaatsvindt, minder angst of spanning zullen ervaren. Voor interactie in de buurt ligt een vorm van direct contact vaak het meest voor de hand. Door goed na te denken over de situatie in de buurt en hoe mensen zich zouden kunnen voelen in interactie, kunnen organisatoren ook tot de conclusie komen dat online of indirect contact ook een prettige eerste manier is voor mensen om kennis te maken. Hierna staan deelnemers mogelijk ook meer open voor directere vormen van contact.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

1. Inleiding

De Nederlandse samenleving is in de afgelopen decennia veranderd. De bevolking is sterk gegroeid, en bovendien meer divers geworden door globalisering, migratie en vluchtelingenstromen. Meer mensen met heel verschillende achtergronden en overtuigingen leven samen in steden en dorpen in ons land. Dat gaat meestal goed, maar soms komen onderlinge relaties en sociale cohesie onder druk te staan en worden tegenstellingen uitvergroot. Dit kan zich in de samenleving manifesteren door vervreemding, (wederzijdse) vooroordelen, onbegrip, discriminatie, en uitsluiting. Hierdoor neemt de voedingsbodem voor spanningen toe. De scherpere tegenstellingen tussen groepen in de samenleving kunnen uiteindelijk resulteren in spanningen en conflicten tussen deze groepen. Ook kan het een toename van de segregatie (terugtrekken in eigen groep) langs etnische- en religieuze lijnen tot gevolg hebben. Dit zien we ook terug in de cijfers: uit onderzoek van Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) blijkt dat 42% van de Nederlanders van mening is dat diversiteit in migratieachtergrond het samenleven in de buurt minder prettig maakt. En onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2022) laat zien dat 80% van de mensen zonder migratieachtergrond (ethnisch-Nederlands) nauwelijks contacten heeft met mensen van andere groepen in hun vrije tijd.

Onderzoek laat zien dat positieve sociale contacten tussen mensen met verschillende culturele en/of religieuze achtergronden ervoor kunnen zorgen dat mensen positiever over elkaar gaan denken en ook meer saamhorigheid ervaren. Sociaal contact kan een belangrijke rol spelen in het creëren van vertrouwen en in het tegengaan van negatieve beeldvorming over elkaar en daarmee discriminatie, vooroordelen en uitsluiting.¹ Daarom wordt het bevorderen van overbruggend contact tussen mensen met verschillende etnische, culturele en religieuze achtergronden (hierna te noemen: interetnisch contact) gezien als een van de manieren om respectvol samenleven te bevorderen. Dit betekent onder andere: investeren in 'mogelijkheden voor ontmoeten'². Het stimuleren van ontmoeting is meestal geen doel op zichzelf, maar een middel om onderliggende doelen te realiseren. Vaak worden met ontmoetingsprojecten meerdere

Samenvatting >

Inleiding

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

¹ Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006; Hewstone, 2006.

² Diverse onderzoekers adviseren om in te zetten op contacten of ontmoetingen tussen mensen. De WRR (de nieuwe verscheidenheid (WRR 2018)) spreekt over "het investeren in publieke familiariteit", KIS heeft het over "het verenigen van mensen rondom een bepaald thema" (Handreiking 'Van polarisatie naar verbinding' (KIS 2019)). En Maurice Crul van de VU spreekt over het opzoeken van nieuwe netwerken in het kader van zijn onderzoek naar superdiversiteit. Uit onderzoek naar wat werkt om discriminatie te voorkomen en te bestrijden blijken diverse typen interventies effectief, welke voor een deel ook contacten en ontmoetingen betreffen.

(impact) doelen nagestreefd (impliciet of expliciet). Deze doelen sluiten elkaar niet uit, maar liggen veelal in elkaars verlengde. Sociaal contact tussen mensen die van elkaar verschillen kent de volgende doelen³:

- Verminderen van vooroordelen en discriminatie
- Bevorderen van sociale cohesie; gevoel van gemeenschappelijkheid in de buurt

Sociaal contact kan dus een manier zijn om ongemak, tegenstellingen of onbegrip tussen mensen met verschillende culturele achtergronden in de buurt tegen te gaan. Tegelijkertijd laten trends zien dat onderling contact in buurten en wijken afneemt. Waar in Nederland in 2012 nog 66% van de mensen elke week contact had met burens, was dit in 2018 geslonken naar 58%. Als er gekeken wordt naar dagelijks contact, is dit nog minder. In 2012 was dit ongeveer 19% en in 2018 nog maar 13%.

De vraag die we willen onderzoeken is wat er nodig is om mensen met verschillende etnische, culturele en/of religieuze achtergronden respectvol samen te laten leven, zodat tegenstellingen en spanningen vervagen en etnische, culturele en religieuze scheidslijnen niet nog scherper worden.

Doel van het dossier

In dit Wat werkt bij-dossier proberen we de vraag te beantwoorden wat de werkzame elementen en mechanismen zijn om zinvolle ontmoetingen en sociaal contact tussen met mensen van verschillende religies en culturele achtergronden te bevorderen. We doen dat aan de hand van systematisch verzamelde kennis, inzichten en werkzame principes uit wetenschappelijk onderzoek naar sociaal contact tussen mensen met verschillende culturele/religieuze groepen. Deze publicatie heeft als doel om sociale professionals en initiatiefnemers van activiteiten die proberen verschillende groepen bij elkaar te brengen, kennis en handvatten te geven over hoe zij het sociaal contact dat ze faciliteren nog beter kunnen vormgeven.

Verantwoording

Kennisinstituut Movisie en Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) hebben in de afgelopen jaren veel literatuuronderzoek gedaan naar sociaal contact en hoe dit versterkt kan worden. Resultaten van deze onderzoeken hebben geleid tot een tiental publicaties, waarin verschillende vormen van sociaal contact tussen mensen met verschillende culturele en religieuze achtergronden aan bod zijn gekomen. In dit Wat werk bij-dossier hebben we een synthese ge-

Samenvatting >

Inleiding

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

³ "Ruimte voor toekomst, zicht op duurzame interetnische ontmoetingen", Movisie et al 2009.

maakt van de literatuur in al deze publicaties. Het doel hiervan is een duidelijk overzicht kunnen bieden van de kennis die over sociaal contact beschikbaar is. De publicaties die zijn gebruikt als basis voor dit dossier zijn:

- [Waarom contact werkt | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)
- [Online ontmoeting zorgt voor meer binding tussen mensen met verschillende achtergronden | Movisie](#)
- [Ontmoeting tijdens een kunstzinnige activiteit tussen mensen die van elkaar verschillen in afkomst en religie. Wanneer en hoe werkt het? | Movisie](#)
- [Samenwerken tussen mensen van verschillende achtergronden aan een goed doel. Hoe leidt dat tot meer gelijkheid? | Movisie](#)
- [Werkt het aangaan van een dialoog tegen vooroordelen en stereotypering? | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)
- [Wat werkt bij het verminderen van discriminatie | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)
- [Theorieën en aanpakken van polarisatie | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)
- [Hatespeech aanpakken door emoties te delen | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)
- [Contact stimuleren bij en tussen mensen die daar niet voor open staan: hoe doe je dat? | Kennisplatform Inclusief Samenleven \(kis.nl\)](#)

Voor al deze publicaties is wetenschappenschappelijke literatuur gebruikt die werd gevonden via Google Scholar. We hebben gebruikgemaakt van zoekcombinaties: *intergroup contact, interethnic contact, intermarriage, outgroup attitudes, prejudice, stereotypes, discrimination, cooperation, common goals, intergroup anxiety, empathy, status, social norms, common ingroup identity, direct contact, online contact, indirect contact, extended contact, vicarious contact, parasocial contact, imagined contact, art, sport, games*. We hebben zo veel mogelijk gebruikgemaakt van recente literatuur (2010 en later), maar hebben ook artikelen van voor die tijd aangehaald wanneer het gaat om standaardwerken die veel worden geciteerd. Onze focus ligt hierbij op empirische studies die toetsen of en op welke manier sociaal contact werkt om positieve ontmoeting en sociale cohesie te bevorderen en vooroordelen te verminderen.

Samenvatting >

● Inleiding

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

2. Feiten en cijfers

2.1 Begripsverheldering

Met het begrip *sociaal contact* kunnen heel veel ontmoetingen en contacten worden bedoeld. We moeten dus beter afbakenen wat we met sociaal contact bedoelen. In het kader van dit dossier gaat het om: een ontmoeting tussen mensen die van elkaar verschillen (in bijvoorbeeld religie en/of afkomst) waarin men elkaar beter leert kennen. Door dit contact kunnen mensen beter respectvol samenleven in de buurt en wijk.

We doelen met sociaal contact ook op het wetenschappelijke concept genaamd **intergroup contact**. Dit concept is bedacht door Allport (1954) en dit concept staat centraal in de 'contacttheorie'. Deze theorie stelt dat wanneer mensen die van elkaar verschillen in bijvoorbeeld culturele achtergronden of religie een positief contact hebben met elkaar, de vooroordelen op basis van culturele achtergrond of religie verminderen.

Wanneer mensen contact hebben met mensen van de eigen culturele en/of religieuze groep wordt dit **ingroup contact** genoemd, en wanneer men contact heeft met mensen van een andere culturele en/of religieuze groep wordt dit **outgroup contact** genoemd.

Belangrijk is hier om te vermelden dat het bij veel van de literatuur over sociaal contact en intergroup contact gaat over interacties tussen groepen die vaak ook verschillen in numerieke en sociale status in de samenleving. Het gaat in deze onderzoeken vaak over contact tussen een groep witte, christelijke bewoners die een hogere sociale status hebben in de samenleving en ook numeriek groter zijn (daarom ook meerderheidsgroep genoemd), en één of meerdere groepen mensen van kleur, vaak met een niet-christelijke religieuze afkomst, die ook numeriek kleiner zijn (ook wel minderheidsgroepen genoemd).

2.1.1 Omschrijving thema en definitie

Om het proces van respectvol samenleven een duwtje in de rug te geven, kan ingezet worden op sociaal contact tussen mensen die van elkaar verschillen in afkomst en/of religie. Uit onderzoek blijkt dat sociaal contact een belangrijke rol kan spelen in het creëren van vertrouwen en saamhorigheid en in het tegengaan van negatieve beeldvorming (stereotypering) en vooroordelen over elkaar en daarmee discriminatie en uitsluiting (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2006; Hewstone, 2006). Daarom wordt het bevorderen van sociaal contact tussen mensen met verschillende etnische, culturele en religieuze achtergronden gezien als een van de manieren om in buurten sociale cohesie te bevorderen en onbegrip en spanningen tussen groepen te verminderen.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers

Begripsverheldering >

Feiten en cijfers >

Wet- en regelgeving >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

2.2. Feiten en Cijfers

Om meer inzicht te bieden in het thema sociaal contact gaan we in dit deel verder in op het belang van sociaal contact in de buurt. We bespreken de mate waarin er een gebrek aan contact en sociale samenhang wordt ervaren in Nederland, welke oorzaken er kunnen zijn voor een gebrek aan contact, en wat goed sociaal contact kan opleveren voor het samenleven in buurten.

2.2.1 Gebrek aan of negatief sociaal contact

Onderzoek in Nederland toont aan dat sociaal contact in de buurt, en dan met name tussen mensen met een verschillende afkomst of religie, niet vanzelfsprekend is. In veel gevallen is er een gebrek aan sociaal contact. Soms kan er zelfs negatief contact worden ervaren. Het contact van Nederlanders met hun burens is in de loop van de jaren verminderd, zo concludeert het Centraal Bureau voor de Statistiek in de publicatie (CBS) 'Sociaal contact: kwantiteit en kwaliteit'. Waar in Nederland in 2012 nog twee op de drie mensen elke week contact had met burens, was dit in 2018 geslonken naar 58%. Als er gekeken wordt naar dagelijks contact, is dit nog minder. In 2012 was dit ongeveer 19% en in 2018 nog maar 13%. Ongeveer 17% zou wel meer contact willen hebben met hun burens. Vooral jongeren en mensen met een migratieachtergrond zouden meer contact willen hebben met burens, vrienden en familie. Mensen met een laag inkomen zouden meer contact willen hebben met vrienden, familie en burens dan mensen met een hoog inkomen. Ditzelfde geldt voor vrouwen en mensen onder de 55 jaar. Zij hebben behoefte aan meer frequenter contact (Couman & Schmeets, 2020). Recent onderzoek van het SCP (Dagevos, de Voogd-Hamelink & Damen, 2022) naar contact tussen groepen met verschillende culturele achtergronden in de vrije tijd (met vrienden, kennissen) laat bovendien zien dat het met name mensen met een etnisch-Nederlandse achtergrond zijn die weinig contacten hebben met mensen uit andere groepen. Bijna 80% gaat in de vrije tijd niet of nauwelijks om met mensen met een migratieachtergrond. Onder mensen met een migratieachtergrond heeft ongeveer de helft veel contacten met mensen met een etnisch-Nederlandse achtergrond en heeft tussen de 10 en 20% vrijwel alleen vrijetijdscontacten binnen de eigen herkomstgroep. Het is dus met name de meerderheidsgroep die weinig contacten heeft met minderheidsgroepen.

Gevolgen van gebrek aan contact

Het gebrek aan contact kan verschillende gevolgen hebben voor de samenleving. Hier bespreken we gevolgen die iedereen in de samenleving kan ervaren. Dit zijn dus gevolgen die zowel minderheids- als meerderheidsgroepen ervaren; zoals thuis voelen in de wijk en polarisatie. Daarnaast zijn er ook gevolgen die vooral meerderheidsgroepen ervaren, zoals verliesgevoelens, of gevolgen die minderheidsgroepen ervaren, zoals discriminatie en racisme.

Gevolgen voor alle groepen: Thuis voelen in je wijk

Het Continu Onderzoek Burgerperspectieven (COB) onderzoekt ieder kwartaal de publieke opinie. Daarin onderzoekt het COB ook hoe mensen het samenleven in de buurt ervaren. In het vierde kwartaal van 2021, beoordeelde Nederlanders het samenleven in de buurt gemiddeld met een 7.1. Daarbij geven mensen met lagere inkomens een significant

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering](#)[Feiten en cijfers](#)[Wet- en regelgeving](#)[Wat werkt bij](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

lager cijfer aan het samenleven (namelijk een 6.7) dan mensen met de hoogste inkomens (die samenleven in de buurt een 7.4 geven). En mensen zonder betaald werk scoren ook relatief laag (6.6). Een mogelijke verklaring is dat buurten waar mensen met lage inkomens wonen, vaak meer diverse buurten zijn of buurten met meer sociale problematiek. Dit kan een druk leggen op het samenleven. Dit wordt bevestigd door de data uit het COB waaruit blijkt dat 42% van de Nederlanders van mening is dat diversiteit in migratieachtergrond het samenleven in de buurt minder prettig maakt. Hier staat tegenover dat 21% vindt dat diversiteit in migratieachtergrond het samenleven in de buurt prettiger maakt. Op het gebied van religieuze diversiteit zijn de meningen minder uitgesproken. Daarbij vindt 56% dat dit niet uitmaakt voor het samenleven in de buurt, 27% dat het het samenleven bemoeilijkt en 17% dat het het samenleven juist verrijkt (COB, Burgerperspectieven 2021|4, 2021).

In 2018 vond 20% van de Nederlandse samenleving de multiculturele samenleving een probleem, volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2020), 44% vindt het een klein probleem en 32% vindt dit geen probleem. In 2021, werd 'samenleven' door 11% van de Nederlanders genoemd als het grootste probleem van Nederland, en 10% noemde 'immigratie en integratie'. Maar waar voor de coronacrisis in 2019 en begin 2020 'samenleven' en 'integratie' nog als de twee grootste problemen werden benoemd, zijn deze percentages nu weggezakt naar de vierde en zesde plaats. Politiek en bestuur, en gezondheidszorg worden nu veel vaker als grootste probleem vermeld (COB, Burgerperspectieven 2021|4, 2021). Door de coronacrisis worden dus andere thema's als meer urgent ervaren en is het thema 'diversiteit in de samenleving' wat meer naar de achtergrond geraakt.

Gevolgen voor alle groepen: Meer ervaren polarisatie maar minder feitelijke polarisatie

Gebrek aan contact en vooroordelen kunnen een voedingsbodemp zijn voor spanningen en het toenemen van tegenstellingen. De scherpere tegenstellingen tussen mensen van verschillende achtergronden en religies in de samenleving kunnen uiteindelijk resulteren in spanningen en conflicten tussen deze mensen die zich beschouwen als behorende tot verschillende groepen (Rijksoverheid, 2007; Van Wonderen, 2019; Brandsma, 2016; Verloove, Van Wonderen & Felten, 2020). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP, 2019) heeft gekeken naar maatschappelijke spanningen, conflicten en tegenstellingen. De meeste spanning wordt ervaren tussen verschillende etnische groepen (52%). Dit is hoger dan het gemiddelde in de EU (40%). Voor 29% wordt er spanning ervaren tussen verschillende religieuze groepen. Op de derde plek staan, opmerkelijk, mensen met verschillende seksuele geaardheden (22%). In de EU staan op de derde plek spanningen tussen rijk en arm. In Nederland staan die pas op de vijfde plek. Uit ditzelfde onderzoek blijkt dat Nederlanders denken dat het grootste conflict zit tussen mensen met en mensen zonder migratieachtergrond. Vervolgens volgen de mensen met verschillende politieke opvattingen en als derde arme en rijke mensen. Meer dan 70% van de bevolking denk dat de verschillen van mening over maatschappelijke kwesties steeds groter worden. Bij deze ontwikkeling zou je denken dat Nederland meer gepolariseerd is. Maar als er gekeken wordt naar de feitelijke polarisatie valt dit mee. Waar in 1970 nog 19% van de Nederlandse bevolking aangaf iemand anders te gaan haten om zijn of haar mening, is dit in 2017/2018 16%. Maar alsnog gaat het om een aanzienlijk deel van de bevolking.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering >](#)[Feiten en cijfers >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

Gevolgen voor meerderheidsgroepen: Verliesgevoelens

Mensen uit de meerderheidsgroep kunnen, wanneer er meer mensen met een andere culturele/religieuze achtergrond in de wijk komen wonen, gevoelens van verlies ervaren. Nieuwkomers veranderen de samenstelling van de wijk, het straatbeeld, de winkels in de buurt. Doordat mensen van de meerderheidsgroep geconfronteerd worden met deze veranderingen, ervaren ze een gebrek aan continuïteit met hoe de dingen vroeger waren. Dat kan sterke gevoelens van verlies en van collectieve nostalgie oproepen, waarbij mensen zich een beeld vormen van 'de goeie ouwe tijd' van vroeger (Smeekes, Sedikides & Wildschut, 2022). Het ervaren van culturele 'verliesgevoelens' kan ertoe bijdragen dat mensen minder positief over andere groepen denken of hen zelfs vijandig bejegenen. Doordat mensen van de meerderheidsgroep terug willen naar hoe het vroeger was, kunnen ze bijvoorbeeld ook sterk negatieve ideeën hebben over nieuwkomers (zoals migranten), omdat deze nieuwkomers de reden zijn dat dingen niet meer zijn zoals in de 'goeie ouwe tijd' (Smeekes & Mulder, 2016; Van Wonderen & Van Kapel, 2018).

Gevolgen voor minderheidsgroepen: Discriminatie en racisme

Een grotere verscheidenheid aan groepen in de samenleving kan de (ervaren) sociale cohesie soms tijdelijk verminderen of zorgen voor tegenstellingen in de samenleving. Dit kan zich manifesteren in discriminatie, en uitsluiting. Het SCP definieert discriminatie als 'het nadelig behandelen van personen omdat zij behoren, of gerekend worden tot een bepaalde groepering' (Andriessen, et al., 2010). Gebaseerd op het SCP (Andriessen et al. 2017) kunnen er verschillende vormen van discriminatie worden onderscheiden zoals negatieve bejegening (denk aan onvriendelijke behandeling, naropen of pesten en micro-agressies), ongelijke behandeling (zoals geweigerd worden voor een discotheek of café of minder betaald krijgen voor hetzelfde werk) en vernieling, bedreiging of geweld (denk aan mensen die op straat worden aangevallen of van wie eigendommen door anderen vernield of beklad worden). Het (herhaald) meemaken of ervaren van discriminatie kan op zijn beurt leiden tot een slechtere gezondheid (Achahchah en Felten, 2019), minder kansen op de arbeidsmarkt voor mensen van migratieachtergrond (Thijssen, 2020) of het afhaken van mensen van hun werk, de samenleving of de politiek.

Volgens onderzoek van het SCP heeft 27% van de Nederlandse bevolking in 2018 discriminatie ervaren. Daarnaast twijfelde nog eens 11% of een incident dat zij meemaakten te maken had met discriminatie (Andriessen et al.2020). Als we kijken naar afkomst dan maken mensen die een migratieachtergrond hebben veel vaker discriminatie mee dan mensen die geen migratieachtergrond hebben: minder dan een kwart van de Nederlanders zonder migratieachtergrond ervaren in 2018 één of meer incidenten van discriminatie. Nog eens één op de tien twijfelde of een incident te maken had met discriminatie. Inclusief de twijfelaars gaat het dus om ongeveer een derde van de Nederlanders zonder migratieachtergrond. Onder de groepen met een migratieachtergrond ligt dat percentage ongeveer tweemaal zo hoog. Zo had 51% van de Marokkaanse Nederlanders één of meer keren discriminatie ervaren (en nog eens 14% twijfelde). Van de ondervraagde Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders had in 2018 respectievelijk 60 en 57% discriminatie ervaren (inclusief twijfel) vanwege hun huidskleur en 43 en 48% vanwege de etnische achtergrond (An-

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering](#)[Feiten en cijfers](#)[Wet- en regelgeving](#)[Wat werkt bij](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

driessen et al. 2020). Wanneer we kijken naar religie dan valt op dat moslims veel meer discriminatie ervaren. In het rapport van het SCP uit 2020 (Andriessen et al. 2020) staat dat moslims relatief meer discriminatie ervaren: 55% van de moslims gaf aan in 2018 discriminatie te hebben ervaren, tegenover 21% van de christenen en 25% van de niet gelovigen (Andriessen et al. 2020).

Wanneer we inzoomen op de buurt, dan zien we dat ook hier discriminatie wordt ervaren maar onduidelijk is precies hoeveel: 12% van de inwoners van Nederland heeft in de afgelopen twaalf maanden discriminatie ervaren in de (semi-)publieke ruimte, zoals op straat, in het verkeer of bij het uitgaan (Andriessen et al. 2020). Ervaren discriminatie in de (semi-)publieke ruimte speelt zich met name af op straat, in de (woon)buurt en in het verkeer. Afkomst en geslacht zijn veelgenoemde gronden bij ervaren discriminatie op dit terrein. Het gaat relatief vaak om ernstige vormen. Naast negatieve bejegening gaat het naar verhouding vaak om bedreigingen en geweld, en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Jongeren, mensen met een migratieachtergrond en mensen met een beperking ervaren relatief veel discriminatie op dit terrein, zo blijkt uit het onderzoek van het SCP (Andriessen et al. 2020).

Opvallend is ook dat recent onderzoek van het SCP (Dagevos, de Voogd-Hamelink & Damen, 2022), getiteld 'Gevestigd, maar niet thuis', laat zien dat groepen die veel binding met Nederland ervaren, tegelijkertijd ook veel negatieve ervaringen van uitsluiting rapporteren. Met name de tweede generatie migranten rapporteren ervaringen van discriminatie, terwijl ze zich wel sterk als Nederlands identificeren en volop participeren in onderwijs en op de arbeidsmarkt. Deze 'integratie paradox', kan mogelijk worden verklaard door twee processen. Ten eerste kan er sprake zijn van relatieve deprivatie: met name tweedegeneratie migranten die een hogere opleiding in Nederland hebben genoten vergelijken zich met opleidingsgenoten zonder migratieachtergrond, en zien dat ze in vergelijking minder ver komen. Ten tweede zijn hogeropgeleide migranten zich meer bewust van uitsluiting en discriminatie van hun groep als geheel (Verkuyten, 2016). Ook maatschappelijke processen als de Black Lives Matter bewegingen dragen bij aan bewustwording van discriminatie en racisme, en is een mogelijke verklaring voor waarom met name ook Surinaamse- en Caraibische Nederlanders meer discriminatie rapporteren (Dagevos et. al., 2022).

2.2.2 Mogelijke oorzaken voor gebrek aan contact

De literatuur noemt doorgaans drie algemene oorzaken voor een gebrek aan sociaal contact tussen groepen met verschillende achtergronden of religies, namelijk:

- de voorkeuren om te ontmoeten;
- de mogelijkheden tot ontmoeten;
- de normen van de sociale omgeving (Kalmijn, 1998).

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering](#)[Feiten en cijfers](#)[Wet- en regelgeving](#)[Wat werkt bij](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

Voorkeuren om te ontmoeten

Naast mogelijkheden om ontmoeting aan te gaan, en de sociale normen die contact kunnen beïnvloeden, zijn ook persoonlijke voorkeuren van groot belang voor het aangaan van contact. Ook kunnen verschillende factoren meespelen waarom mensen de voorkeur kunnen hebben om contact uit de weg te gaan (Paolini, Harwood, Hewstone & Neumann, 2018).

Voorkeur voor de eigen ingroup

Er is veel literatuur die laat zien dat mensen geneigd zijn op te trekken met mensen die veel op henzelf lijken. Dit wordt ook wel het principe van *homophily* genoemd (McPherson, Smith-Lovin, & Cook, 2001). Dit principe gaat op voor allerlei verschillende soorten factoren waarop men van achtergrond kan verschillen, zoals sociale status, gender, leeftijd, opleidingsniveau en culturele of religieuze achtergrond. Onderzoek laat zien dat overeenkomsten in culturele achtergrond een belangrijke reden zijn voor het aangaan van vriendschappen of romantische relaties met mensen van de eigen groep (Damen, Martinovic & Stark, 2021; Kalmijn, 1998). Een gebrek aan contact met mensen met een andere culturele of religieuze achtergrond kan dus voortkomen uit een voorkeur voor de eigen ingroup, en hoeft dus niet ingegeven te zijn door een afkeer van de outgroup.

Gevoelens van bedreiging

Het uit de weg gaan van sociaal contact kan ook voortkomen uit negatieve gevoelens die een outgroup oproept. Hierbij wordt in de literatuur gesproken over een gevoel van bedreiging die mensen kunnen ervaren door de komst van bijvoorbeeld nieuwkomers in de wijk. Dit proces wordt beschreven in de *integrated threat theory* (Stephan & Stephan, 2000). Met deze theorie wordt verklaard hoe ingroups zich bedreigd kunnen voelen door outgroups. Er kunnen verschillende vormen van dreiging worden ervaren:

- *realistische* of *economische* dreiging - het idee dat de outgroup een bedreiging vormt voor de economische of politieke macht van de ingroup.
- *symbolische* of *culturele* dreiging - de ingroup ziet de outgroup als een bedreiging voor hun culturele tradities, normen en waarden (Stephan & Stephan, 2013). Onderzoek laat zien dat wanneer Nederlandse jongeren gevoelens van symbolische dreiging ervaren, ze meer vooroordelen hebben over moslims (Velasco González, Verkuyten, Weesie & Poppe, 2008). De symbolische dreiging gaat bovendien gepaard met minder tolerantie (Noll, Poppe & Verkuyten, 2010). Wanneer mensen dit soort dreiging ervaren, hebben mensen vaak ook negatieve verwachtingen van het sociaal contact en gaan ze het contact liever uit de weg (Paolini, Harwood, Hewstone & Neumann, 2018).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers

Begripsverheldering >

Feiten en cijfers >

Wet- en regelgeving >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Negatieve contactervaringen

Negatieve ervaringen met contact tussen culturele en religieuze groepen komen veel minder voor dan positieve ervaringen. Toch blijken negatieve ervaringen soms meer negatieve impact te maken dan dat positieve contactervaringen positief kunnen doorwerken (Paolini & McIntyre, 2018). Dat betekent dat als mensen eerder een negatieve ervaring hebben gehad, positieve ervaringen deze negatieve ervaringen niet meteen teniet kunnen doen. Ze werken dus ook nog door in het aangaan van sociaal contact in de toekomst.

Mogelijkheden tot ontmoeten

Een andere reden waarom mensen met een verschillende culturele en religieuze achtergronden niet tot ontmoeting komen is een gebrek aan mogelijkheden tot contact. Hierbij spelen twee processen een rol. Aan de ene kant kan er sprake zijn van structurele segregatie in de samenleving. Hierbij ontstaat er segregatie tussen groepen door bijvoorbeeld de samenstelling van woningen in wijken. Als er in een wijk veel goedkopere (huur)woningen staan, is het aantrekkelijk voor migranten om in deze buurten te wonen, terwijl mensen zonder migratieachtergrond wonen in wijken met duurdere huizen. Daardoor kunnen bewoners ruimtelijk gesegregeerd komen te leven, waarbij groepen met verschillende cultureel/religieuze achtergronden in grotendeels afzonderlijke wijken of buurten leven.

Maar zelfs als groepen elkaar wel in vergelijkbare omgevingen treffen, komt het veel voor dat groepen met dezelfde sociaal-culturele achtergrond naar hun eigen ingroup trekken (Engbersen & Uyterlinden, 2022). Dit komt doordat mensen de voorkeur hebben om met mensen om te gaan en samen te leven die op henzelf lijken (homophily zoals besproken in de vorige paragraaf). Er kan dan sprake zijn van *zelf-segregatie*, waarbij groepen de segregatie in de buurt versterken door hun voorkeur bij mensen met een vergelijkbare achtergrond te wonen. Internationaal onderzoek laat zien dat een dergelijke zelf-segregatie zich ook afspeelt bij mediaconsumptie en in de onlinesfeer. Daarbij hebben mensen ook de neiging om mediacontent te consumeren, waarin de ingroup een belangrijke rol speelt, en er weinig met content vanuit outgroups wordt geïnteracteed. Algoritmes van sociale media hebben hier een versterkende werking in, waardoor mensen vooral informatie en beelden tot zich kunnen nemen die uit hun eigen culturele ingroup komt (Knobloch-Westerwick, Appiah, & Alter, 2008; Joyce & Harwood, 2020). Door deze vormen van segregatie kunnen mensen beperkt worden in hun mogelijkheden om mensen met een andere culturele of religieuze groep tegen te komen.

Normen van de sociale omgeving

De sociale omgeving kan ook van invloed zijn en een obstakel vormen voor het aangaan van contact. In de literatuur wordt dit omschreven als de invloed van *third parties*. Hiermee wordt bedoeld dat als mensen in de sociale omgeving, zoals familie, vrienden, de bredere samenleving, zich negatief uit over het aangaan van sociaal contact met een outgroup, het ook minder waarschijnlijk is dat mensen dat contact aangaan (Kalmijn, 1998). Door een bepaalde mening te uiten, of door zelf geen contact aan te gaan, stelt de omgeving een sociale norm over hoe gepast of gewenst het

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers

Begripsverheldering >

Feiten en cijfers >

Wet- en regelgeving >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

is om sociaal contact aan te gaan met andere groepen. En hoe meer waarde iemand hecht aan de meningen van anderen, of de sociale norm van de groep, hoe meer iemand ook gedrag vertoont dat past bij die sociale norm (Vervoort & Dagevos, 2011).

2.2.3 Wat levert sociaal contact op?

Er is veel literatuur waarin de positieve effecten van sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen wordt beschreven. Uit onze analyse van de literatuur blijkt dat sociaal contact een positief effect heeft op:

- vooroordelen
- stereotypen
- dehumanisering
- de gedachte dat de andere groep negatief over jou denkt
- scheidslijnen tussen groepen
- uit de weg gaan van sociaal contact
- bereidheid om zich in te zetten tegen discriminatie
- sociale competenties
- vertrouwen in de ander
- vergevingsgezindheid

Vooroordelen

Vooroordelen zijn affectieve (gevoelsmatige) reacties ten opzichte van bepaalde groepen mensen, zonder dat je de mensen uit deze groepen persoonlijk kent (Gordijn & Wigboldus, 2013). De contacttheorie (Allport, 1954), die stelt dat positief contact tussen mensen uit verschillende culturele of religieuze groepen vooroordelen vermindert, is al door veel verschillende onderzoeken van empirisch bewijs voorzien. In een veel geciteerde en omvangrijke meta-analyse van Pettigrew en Tropp (2006) zijn 515 studies tegen het licht gehouden, waarin onder meer gerandomiseerde experimenten met een controlegroep. In 94% van de gevallen werden vooroordelen verminderd door het contact met mensen uit de andere groep. En een meta-analyse van Lemmer en Wagner (2015), waarin alleen veldstudies zijn meegenomen (dus geen studies in laboratoria met studenten, maar studies in de praktijk) leidt tot de conclusie dat contact tussen mensen van verschillende afkomst leidt tot een betere houding naar mensen met een andere afkomst. Dat geldt zelfs in conflictgebieden als het Midden-Oosten. In reviews van Paluck en Green (2009) en Dovidio, Love, Schellhaas en Hewstone (2017) wordt dan ook duidelijk gesteld dat de contacttheorie duidelijk bewezen is. Sociaal contact werkt het beste voor mensen die tot de groep behoren die in de meerderheid is/de groep die niet zo zeer gediscrimineerd wordt (Aboud et al. 2003; Feddes, Noack & Rutland, 2009; Tropp & Pettigrew, 2005). Dit komt waarschijnlijk doordat kinderen die tot een minderheidsgroep behoren al minder vooroordelen hebben over de meerderheidsgroep dan an-

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering >](#)[Feiten en cijfers >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

dersom (Feddes, Noack & Rutland, 2009) en dat blootstelling aan deze vooroordelen van de meerderheidsgroep een meer negatieve houding uitlokt bij de mensen van de minderheidsgroep (Tropp & Pettigrew, 2005).

Positief sociaal contact met personen met een andere culturele, religieuze of etnische achtergrond kan niet alleen leiden tot een positiever beeld over die bepaalde groep, maar kan er ook voor zorgen dat mensen positiever worden over andere groepen. Dat heet het *secondary transfer effect* en is beschreven door onder meer Pettigrew (2009). Een voorbeeld: een klas met, met name 'witte' kinderen heeft een positieve ontmoeting met iemand van Turkse afkomst. Onder de juiste voorwaarden gaan zij daardoor niet alleen positiever denken over mensen van Turkse komaf maar ook over bijvoorbeeld mensen van Marokkaanse komaf (Felten, Taouanza & Broekroelofs, 2018).

Stereotypen

Bij vooroordelen gaat het over een houding, terwijl stereotypen meer cognitief zijn (Gordijn & Wigboldus, 2013). Stereotypen zijn alle kenmerken die worden toegeschreven aan mensen uit een bepaalde groep. Dit zijn simplificaties waar vaak wel een kern van waarheid in zit, maar worden gegeneraliseerd naar alle mensen uit die groep (Gordijn & Wigboldus, 2013). Sociaal contact kan niet alleen vooroordelen maar ook stereotypen verminderen (Kotzur, Schäfer, Wagner, 2019; Knecht & Martinez, 2009). Ook is er een relatie tussen sociaal contact en het zien van de 'andere' groep ('outgroup') als meer divers (Hamburger, 1994; Harwood, Hewstone, Paolini, Voci, 2005; Islam & Hewstone, 1993; Voci & Hewstone, 2003) en onder bepaalde omstandigheden is dit ook een direct effect van sociaal contact (Wolsko, Park, Judd, Bachelor, 2003).

Dehumanisering

Individen zien andere individuen, die niet tot hun eigen etnische en/of culturele groep behoren gemiddeld vaker als minder 'menselijk': er worden minder secundaire emoties, zoals liefde, hoop of spijt, aan hen toegeschreven (Demoulin et al. 2004; Haslam, et al. 2004; Leyens et al. 2007; Pereira, Vala, Leyens, 2009). Dit verschijnsel wordt in de literatuur gedefinieerd als *infra-humanization*. Contact tussen mensen is een van de manieren om dehumanization of *infracumanization* tegen te gaan; sociaal contact leidt tot minder dehumanisering van de andere groep (Brown, Eller, Leeds, Stace, 2007; Bruneau, Hameiri, Moore-Berg, Kteily, 2021; Capozza, Trifiletti, Vezzali, Favara, 2013; Haslam & Loughnan, 2014).

Denken dat de andere groep negatief over jou denkt

Sociaal contact heeft ook specifiek voordelen voor de gestigmatiseerde/gediscrimineerde groep zelf. Een positief sociaal contact kan het denken verminderen dat de dominante of meerderheidsgroep een negatief en/of stereotype en/of dehumaniserend beeld van jou heeft als persoon als onderdeel van een minderheidsgroep (Bruneau, Hameiri, Moore-Berg, Kteily, 2021; Crisp & Abrams, 2008; Dovidio, Love, Schellhaas, Hewstone, 2017; Tredoux & Finchilescu, 2010). Bang zijn om te voldoen aan het stereotype dat de andere groep over je heeft, speelt vooral bij mensen die minder sociaal contact hebben gehad met de andere groep (Abrams, Eller, & Bryant, 2006).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers

Begripsverheldering >

Feiten en cijfers >

Wet- en regelgeving >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Scheidslijnen tussen groepen

Sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen kan zorgen dat mensen zich minder identificeren met hun eigen groep (Abrams, Eller, & Bryant, 2006; Verkuyten, Thijs, Bekhuis, 2010). Dit kan onder meer verklaard worden doordat door contact, mensen meer een visie aanhangen van multiculturalisme. Een visie, waarin cultuurverschillen gezien worden en positief worden gevonden (Verkuyten et al. 2010).

Uit de weg gaan van sociaal contact

Het hebben ervaren van positief sociaal contact met mensen uit de 'andere' groep leidt ook tot het minder uit de weg gaan van contact en vergroot de bereidheid tot contact (McKeown & Psaltis, 2017; Paolini, Harwood, Hewstone, Neumann, 2018; Wang, Huang, Stathi, Vezzali, 2020).

Sociaal contact werkt niet alleen om negatieve processen te verminderen. Er is ook bekend dat sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen de volgende processen positief versterkt:

Je willen inzetten tegen discriminatie

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat mensen die goed contact hebben met mensen uit een minderheidsgroep, meer bereid zijn om actie te voeren voor gelijke rechten voor deze groep en/of beleid te ondersteunen dat de positie van deze minderheidsgroep verbetert (Cakal, Hewstone, Schwär, Heath, 2011; Pettigrew, 1997; Selvanathan, Techakesari, Tropp, Barlow, 2018; Tropp & Uluğ, 2019; Zingora & Graf, 2019). Uit een experimenteel onderzoek in Duitsland komt ook een positieve uitkomst naar voren: Duitsers die een positief contact aangingen met een asielzoeker, waren daarna meer voorstander van beleid dat de positie van asielzoekers verbetert (Kotzur, Schäfer, Wagner, 2019).

Sociale competenties

Als kinderen bevriend zijn met kinderen met een andere achtergrond dan zichzelf, ontwikkelen ze meer sociale competenties. Door deze vriendschappen wordt ook het zelfvertrouwen van kinderen vergroot en het is goed voor hun welzijn en weerbaarheid. Deze kinderen zijn vaak populairder en hebben meer potentie voor leiderschap (Turner & Cameron, 2016). Ook jongeren en volwassenen kunnen er meer vaardigheden door op doen. Schwarzenhal en collega's (2019) laten zien dat er een relatie is tussen interculturele vriendschappen en interculturele vaardigheden. Zij beschrijven interculturele vriendschappen als een perfect 'oefenterrein' voor jongeren voor het verwerven van interculturele vaardigheden.

Vertrouwen in de ander

Er is een duidelijke relatie tussen sociaal contact van mensen uit 'de andere groep' en het vertrouwen in mensen uit deze groep (Hewstone et al. 2006; Pettigrew et al. 2011, Tropp et al.2017).

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering >](#)[Feiten en cijfers >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

Vergevingsgezindheid

Er is een duidelijke relatie tussen de bereidheid om mensen uit 'de andere groep' te vergeven voor dingen die die groep in het verleden heeft gedaan (zoals na een oorlog) en positief sociaal contact met mensen uit deze groep (Hewstone et al. 2006; Pettigrew et al. 2011; Stathi, Husnu, Pendleton, 2017).

2.3. Concrete wet- en regelgeving

Wetgeving (Wmo)

De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) verplicht de gemeente om actief invulling te geven aan burger- en overheidsparticipatie. Dit betekent dat gemeenten verplicht zijn om participatie in buurten te stimuleren. De wet heeft hiermee ook effect op het stimuleren van contacten in de buurt. De manier waarop gemeenten dit invullen kan verschillen per gemeente.

Wetgeving rondom gemengde wijken

In de loop van de jaren '90 ontstonden zorgen om wijken waarin de bevolking segregeerde. Er kwamen grote concentraties van lagere inkomensgroepen, culturele minderheden en migranten. Dit vormde de aanleiding voor een nieuw wijkenbeleid. In 1997 werd vanuit het Rijk een grote herstructurering van wijken voorgesteld via het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Veel sociale huurwoningen maakten plaats voor koopwoningen om een meer diverse bewonerspopulatie tot stand te brengen. De invoering van de herziene Woningwet (2015) perkte de rol van woningcorporaties in, omdat zij geen koopwoningen en dure huurwoningen meer mochten ontwikkelen. Hierdoor stakte de fysieke herstructurering van kwetsbare wijken. In de laatste jaren is er echter weer meer interesse voor het stimuleren van gemengde wijken vanuit de overheid (Van de Velden & Can, 2022). Dit is mede ingegeven door onderzoek van het SCP dat laat zien dat segregatie in wijken van invloed is op de ontwikkelingskansen en het welzijn van de kinderen die in deze wijken opgroeien (Kullberg, Mouktadillah, & De Vries, 2021). Hoewel er ook een hoop kritiek is op de herstructurering van wijken, is het mogelijk dat minder segregatie op wijkniveau kan bijdragen aan de mogelijkheden tot sociaal contact in de wijk doordat er een meer diverse populatie ontstaat. Toch moet ook aangemerkt worden dat wanneer er een meer diverse populatie in de wijk woont, dit niet automatisch tot meer sociaal contact leidt, omdat mensen zich ook binnen wijken kunnen richten op mensen uit de eigen gemeenschap.

Anti-discriminatiewetgeving

Er zijn verschillende wetten die gaan over discriminatie en uitsluiting van minderheden. Sociaal contact in de wijk zou moeten bijdragen aan het tegengaan van stereotypen en vooroordelen, waardoor het ook helpt bij de bestrijding van discriminatie. Hieronder de volgen de meeste relevante wetten:

- Artikel 1 van de Nederlandse Grondwet gaat over het gelijkheidsbeginsel. Er staat: *Allen die zich in Nederland*

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers

Begripsverheldering >

Feiten en cijfers >

Wet- en regelgeving >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Dit artikel moet ervoor zorgen dat bij het stellen van regels of het nemen van beslissingen door een wetgever, bestuur of rechter in gelijke gevallen ieder op een gelijke manier behandeld zal worden. Zo mogen er wel bepaalde eisen worden gesteld wat betreft het opleidingsniveau bij een specifieke beroepsgroep, maar mag er geen onderscheid worden gemaakt op basis van iemands levensovertuiging of afkomst. Er is een uitbreiding Artikel 1 van de Grondwet in de maak. Hierin zal expliciet komen te staan dat het verboden is om mensen te discrimineren op basis van hun seksuele gerichtheid of handicap.

- Algemene wet gelijke behandeling (Awgb): dit is de meest algemene wet om discriminatie tegen te gaan. In de Awgb zijn artikelen opgenomen die burgers in Nederland bescherming moeten bieden tegen discriminatie op grond van godsdienst/levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, afkomst, geslacht (discriminatie op grond van sekse, genderidentiteit en genderexpressie; het gaat hier dus onder meer over de discriminatie van vrouwen en/of transgender personen en/of intersekse personen), zwangerschap, nationaliteit, heteroseksuele of homoseksuele gerichtheid (of biseksuele gerichtheid), burgerlijke staat (gehuwd of ongehuwd, wel of geen geregistreerd partnerschap).
- Wetboek van Strafrecht: Het Wetboek van Strafrecht verbiedt discriminerende opmerkingen te maken of uitspraken te doen die tot haat of discriminatie aanzetten. Het regelt het verbod op discriminatie in de uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf, en deelnemen aan activiteiten die gericht zijn op discriminatie.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers](#)[Begripsverheldering >](#)[Feiten en cijfers >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

3. Wat werkt

Het doel van dit hoofdstuk is om inzicht te geven in 'wat werkt' bij sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen van jongeren. We spreken in deze context van werkzame mechanismen van een aanpak. Werkzame mechanismen zijn die processen die ertoe leiden of eraan bijdragen dat een gewenst effect optreedt. Werkzame mechanismen geven simpel gezegd antwoord op de vraag: hoe en waarom werkt iets? (Bool, Felten & Rensen, 2019). De werkzame mechanismen in dit hoofdstuk zijn dus de verklaring waarom sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen leidt tot betere verhoudingen tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen. Tegelijkertijd zijn ze te beschouwen als condities of voorwaarden. Treden deze processen niet op bij sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen? Dan werkt het sociaal contact vaak niet of minder goed. Naast deze werkzame mechanismen beschrijven we in dit hoofdstuk de praktische randvoorwaarden voor contact en presenteren we een aantal veelbelovende aanpakken uit de praktijk.

3.1. Wat zijn werkzame mechanismen bij ontmoeting?

Uit wetenschappelijke studies zijn verschillende mechanismen naar voren gekomen die ervoor zorgen dat sociaal contact (wetenschappelijk genoemd 'intergroep contact') tussen mensen van verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen van jongeren leidt tot betere verhoudingen tussen verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen mensen.

We beschrijven hieronder achtereenvolgens de volgende werkzame mechanismen:

1. empathie vergroten
2. angst verminderen
3. benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit
4. samenwerken aan een gemeenschappelijk doel
5. gezien wordt als representatief voor de hele groep
6. zelfonthulling: het uitwisselen van persoonlijke informatie
7. sociale normen

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

1. Empathie vergroten

Uit meta-analyses van Pettigrew en Tropp (2008, 2011) blijkt dat sociaal contact alleen werkt als het empathie vergroot (en het gevoel van bedreiging vermindert; zie punt 2). Wanneer mensen zich echt gaan inleven in een persoon uit een andere groep, dan ervaren zij empathie voor die ander en verminderen de negatieve gevoelens. Ook voor de langetermijneffecten speelt empathie een belangrijke rol in de 'contacttheorie' (Swart, Hewstone, Christ & Voci, 2011). Hiervoor is het wel noodzakelijk dat mensen oprecht gaan luisteren naar de persoon uit de andere etnische groep en zich gaan inleven in diens verhaal.

Hoe werkt het?

Het mechanisme werkt als volgt: het begint met inleven in anderen. Dat kan op twee manieren (Felten et al., 2015). De eerste manier heet *imagine-other*: je stelt je dan voor hoe de andere persoon zijn of haar situatie ziet en hoe hij of zij zich voelt als gevolg van die situatie. Je verplaatst je als het ware in de situatie van de ander. De tweede manier is dat jij je kunt voorstellen hoe jij jezelf zou zien als jij in de positie van de ander zat en hoe jij je dan zou voelen. Dit wordt *imagine-self* of *perspective-taking* genoemd (Batson et al., 2002; Batson & Ahmad, 2009). Beide manieren zijn cognitieve vormen van empathie die Batson en Ahmad in hun review (2009) onderscheiden. Het inleven kan vervolgens weer leiden tot empathie (Batson & Ahmad, 2009). Empathie kan zich op twee manieren uiten. Allereerst kun je hetzelfde voelen als een ander. Dit heet ook wel *emotion matching* of *parallele empathie*. Het gaat bijvoorbeeld om plaatsvervangende boosheid of plaatsvervangend verdriet, omdat je de situatie waarin een persoon zich bevindt zo onrechtvaardig of bedroevend vindt (Batson & Ahmad, 2009; Felten et al., 2015). De tweede vorm is *empathic concern*. Hier gaat het om een emotionele reactie op een ander die in lijn is met hoe je het welzijn van de ander ervaart. Als die ander zich bedroefd, eenzaam of anderzijds niet goed voelt, voel jij met die ander mee (Batson & Ahmad, 2009; Felten et al., 2015). Empathie is dus meer de emotionele kant en inleving is meer de cognitieve kant.

Door het ervaren van empathie voor één persoon uit de gestigmatiseerde groep, kunnen vooroordelen ten opzichte van de gehele gestigmatiseerde groep verminderd worden (Batson et al. 1997). Het positieve effect van empathie kan verklaard worden doordat iemands zelfbeeld gaat overlappen met het beeld van de ander op het moment dat iemand zich inleeft in die ander. Het beeld van de ander en van jezelf komen dichterbij elkaar (Galinsky & Moskowitz, 2000; Galinsky, Ku & Wang, 2005; Todd, Bodenhausen & Galinsky, 2012; Todd & Galinsky, 2014; Todd & Burgmer, 2013; Wang, Ku, Tai & Galinsky, 2014).

Aandachtspunten

- Een positief zelfbeeld: wanneer mensen een laag zelfbeeld hebben, is het niet mogelijk een positiever beeld te krijgen van de ander, wanneer zij zich inleven in de ander. Als jij jezelf niet door een roze bril ziet en negatief over jezelf denkt, dan zorgt inleven in een ander niet voor het verminderen van vooroordelen. Dit werkt wel bij mensen met een positief zelfbeeld (Galinsky & Ku, 2004; Todd & Galinsky, 2014).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

- Positie van de groep: 'inleven' levert niet veel effect op bij mensen die onderdeel vormen van een groep die sterk gediscrimineerd wordt. Dan werkt het beter als andere mensen (met een machtige positie/uit de groep die vaak discrimineert) naar hun verhaal luisteren en zich in hun perspectief verplaatsen (Bruneau & Saxe, 2012). Dus als 'witte' mensen echt gaan luisteren naar de verhalen en ervaringen van 'zwarte' mensen, dan heeft dit waarschijnlijk meer effect, dan andersom.
- Niet bij alle doelgroepen: inleving werkt niet of minder goed bij mensen met hele sterke vooroordelen die zich weigeren in te leven (Igartua & Frutos, 2017). Bij groepen met weerstand kan het ook helpen om ze juist niet de instructie te geven om zich in te leven (Berndsen, Thomas, Pedersen, 2018); dan gaan zij zich juist makkelijker inleven.

2. Angst verminderen

Contact tussen verschillende groepen is een gebeurtenis die angst kan oproepen bij mensen, volgens Schuitema en Veugelers (2008) aangehaald door Taouanza (et al., 2016). Mensen weten dan niet goed hoe ze met de ander om moeten gaan: 'De leden van de andere groep hebben onbekende gewoontes en omgangsvormen, waardoor er een gevoel van onzekerheid ontstaat over hoe je je moet gedragen; er ontstaat angst om in verlegenheid te worden gebracht of afgewezen en gediscrimineerd te worden. Contact tussen verschillende groepen is dus op zichzelf een gebeurtenis die angst oproept bij mensen.' (Schuitema en Veugelers, 2008: 14).

Angst voor de andere groep kan voortkomen uit vooroordelen maar ook uit 'metapercepties': hoe je denkt dat de andere groep over jou denkt. Dit is voor de gestigmatiseerde groep die meedoet aan het contact belangrijk. Zij kunnen angst ervaren om gediscrimineerd of gestereotypeerd te worden door de dominante groep. Dit kan zorgen voor angst in sociaal contact (Finchilescu, 2010). Deze metapercepties kunnen echter wel gemanipuleerd worden. Deelnemers kunnen voorafgaand aan het contact meer positieve metapercepties horen, waardoor zij meer positief staan ten op zichten van het aangaan van contact (Vezzali, 2017).

Uit de meta-analyse van Pettigrew en Tropp (2008) komt ook naar voren dat het verminderen van angst een belangrijke verklaring is voor het succes van de contacttheorie. De bedoeling is dat je door het contact dus gaat ervaren dat de persoon uit een andere etnische en/of religieuze groep niet bedreigend is. Op die manier kan sociaal contact de effecten verbeteren (Finchilescu, 2005).

Hoe werkt het?

Wanneer je een ontmoeting hebt die positief verloopt, kun je op je gemak voelen en ervaren dat die ander minder bedreigend is dan je had verwacht.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Aandachtspunten

- Het aangaan van contact met mensen uit andere groepen gaat voor veel mensen gepaard met angst (Stephan, 2014). Voor minderheidsgroepen is de angst om gediscrimineerd te worden een belangrijke voorspeller van het uit de weg gaan van contacten met mensen uit de meerderheidsgroep (Stathi, et al. 2020). Om open te staan voor contact met mensen uit andere groepen, is het dan ook nodig dat er eerst enig vertrouwen is in dit contact (Cameron, & Turner, 2016).
- Online kan contact soms minder angst oproepen dan offline (Felten, 2021). Wanneer mensen dus erg angstig zijn voor 'de ander' kan het een idee zijn om eerst online contact te hebben.

Sociaal contact werkt vooral voor meerderheidsgroepen

Er zijn veel wetenschappelijke studies die laten zien dat sociaal contact helpt om mensen uit verschillende groepen dichter tot elkaar te brengen. Maar een meta-analyse van Tropp and Pettigrew (2005), waarin meer dan 500 studies over sociaal contact werden samengebracht, laat zien dat sociaal contact niet voor iedere groep een even sterk effect heeft. Sociaal contact blijkt bij meerderheidsgroepen namelijk veel sterker te leiden tot meer positieve attitudes dan bij culturele minderheidsgroepen. Ook voor minderheidsgroepen zorgt sociaal contact met de meerderheidsgroep ervoor dat minderheden positiever gaan denken over de meerderheidsgroep. Maar leden van een meerderheidsgroep gaan veel sterker positief denken over minderheidsgroepen door sociaal contact met deze groepen. De reden waarom dit effect zwakker is voor minderheden, wordt verklaard doordat mensen uit een cultureel/religieuze minderheidsgroep mogelijk meer gereserveerd zijn in dergelijk contact, omdat ze, bewust of onbewust, anticiperen op mogelijke negatieve of discriminerende ervaringen (Tropp, White, Rucinski & Tredoux, 2022).

3. Benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit

Een belangrijke verklaring waardoor positief contact tussen groepen de relaties tussen groepen kan verbeteren, is de invloed die het heeft op sociale categorisatie. Sociale categorisatie betekent dat mensen andere mensen indelen in categorieën ofwel 'hokjes' of groepen (Hogg, 2001). Of mensen anderen beschouwen als leden van de ingroup (de eigen groep) of van de outgroup (de 'andere' groep) beïnvloedt in belangrijke mate de manier waarop zij denken en voelen over anderen en hoe zij zich tegenover hen gedragen (Dovidio & Gaertner, 2010). Contact kan vooroordelen verminderen

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen](#)[Passende vorm](#)[Veelbelovende aanpakken](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

Sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden

door sociale categorisatie te beïnvloeden. Dat kan op twee manieren: (a) door de opvallendheid van groepsidentiteiten te verminderen (decategorisatie), of (b) door de manier waarop mensen anderen categoriseren in een bepaalde situatie te veranderen (recategorisatie) (Dovidio, Love, Schellhaas & Hewstone, 2017). Dus simpel gezegd ga je door contact (a) iemand minder in het hokje van 'de ander' plaatsen en/of je gaat door contact (b) de ander meer zien als onderdeel van je eigen groep. In plaats van 'zij' ga je mensen uit de andere groep meer zien als 'wij' (Dovidio et al. 2017). Bij dit laatste wordt je houding naar de gehele groep beter. Bij dat eerste (de ander niet meer in 'hokje' plaatsen) niet. Dan verandert alleen je houding naar één individu.

De bedoeling is dus om meer te gaan denken in termen van 'wij' in plaats van 'wij' versus 'zij'. Je creëert dan een gemeenschappelijk identiteit (Dovidio et al. 2017). Het hebben van een gemeenschappelijke identiteit en het minder denken in twee verschillende groepen, verklaart het effect van contact op het krijgen van een positiever (meer menselijk beeld) van de andere etnische groep (zie o.a. een studie van Capozza, Trifiletti, Vezzali, Favara (2013).

Hoe werkt het?

Hoe mensen de indelingen en scheidslijnen van en tussen groepen ervaren, bepaalt mede hun eigen identiteit en hun verhouding naar andere groepen. Dit is naar voren gekomen vanuit de sociale identiteitstheorie van Turner en Tajfel uit 1986 (zie ook de beschrijving van deze theorie in hoofdstukken 1 en 2). Voortvloeiend uit deze theorie is dat vooroordelen en conflicten tussen groepen verminderd kunnen worden door in plaats van het denken in verschillende groepen, te gaan denken vanuit één verbindende groepsidentiteit (Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman & Rust, 1993). Dit wordt ook wel het *common ingroup identity model* genoemd (Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman & Rust, 1993; Gaertner, Mann, Murrell Dovidio, 1989). Hieruit komt naar voren dat scheidslijnen en vooroordelen tussen groepen verminderd kunnen worden als er een overstijgende groep wordt benoemd. Zo komt naast of boven, de gepolariseerde groepen een gemeenschappelijke deler te staan. Oftewel, mensen worden op basis van gemeenschappelijke delers 'gehercategoriseerd'. Kang & Bodenhausen (2015) stellen in hun review dat het herkennen van meer bredere categorieën, zelfs zo breed als de categorie 'mens', de basis is om het denken in verschillende groepen en vooroordelen tegen te gaan. Een verfijning op het common ingroup identity model is het *mutual intergroup differentiation model*. Dit wordt door Horseny en Hogg (2000) beschreven met een verwijzing naar Hewstone uit 1996 en Hewstone en Brown uit 1986. Deze theorie gaat er vanuit dat contact tussen mensen van verschillende groepen zo gestructureerd moet zijn dat de groepsidentiteiten zelf niet bedreigd worden. Dat betekent dat allereerst statusverschillen niet onderuitgehaald moeten worden maar ieders expertise erkend moet worden. Ten tweede betekent het dat de eigen groep ook benoemd moet worden. Het gaat erom dat het onderscheid tussen de groepen zelf dus niet bedreigd wordt. In verschillende studies is bewijs hiervoor gevonden (Branscombe & Wann, 1994). Een theorie die hier sterk op lijkt is het *dual identity model*. Door de eigen groep te blijven noemen, maar ook een grotere, meer overstijgende groep, te noemen, kunnen vooroordelen ten aanzien van de andere groep minder sterk zijn (Crisp, Stone, Hall, 2006) of de verhoudingen verbeteren (Scheepers, Saguy, Dovidio, Gaertner, 2014.).

[Samenvatting](#) >[Inleiding](#) >[Feiten & cijfers](#) >[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen](#) >[Passende vorm](#) >[Veelbelovende aanpakken](#) >[Conclusies](#) >[Bronnenlijst](#) >

Aandachtspunten

- Met name voor mensen in minderheidsgroepen is het essentieel dat zij niet het gevoel hebben dat ze hun identiteit moeten opgeven; het dual identity model sluit dus meer aan bij mensen uit minderheidsgroepen (Dovidio, Gaertner, Saguy, 2008; Scheepers, Saguy, Dovidio, Gaertner, 2014).

4. Samenwerken aan een gemeenschappelijk doel

Een andere conditie die volgens de contacttheorie van Allport (1954) nodig is voor een positief effect van sociaal contact is samenwerking. Bij het behalen van dit doel zijn mensen afhankelijk van elkaar (van de Maat, 2016). Maar er zijn meerdere studies die aantonen dat de gestelde voorwaarden van Allport (1954) in het echt niet verplicht zijn, maar wel versterkend kunnen werken. Onderzoekers Schuitema en Veugelers (2008) concluderen dat persoonlijke interactie op individueel niveau en samenwerkingen belangrijk zijn voor het organiseren van goede ontmoetingen. Het belang van samenwerken aan gemeenschappelijke doelen wordt benadrukt in een studie naar Amerikaanse sporters. De onderzoekers Brown et al (2003) keken naar de invloed van het soort sport op de vooroordelen van witte sporters naar Afro-Amerikaanse sporters. Het blijkt dat sporters in teamverband (zoals bij voetbal en basketbal) die met Afro-Amerikaanse sporters speelden, minder vooroordelen hadden dan sporters die een individuele sport (zoals zwemmen of sprinten) beoefenden. Dit verband hangt samen met het feit dat bij teamsporten samenwerking en persoonlijke interactie vereisten zijn. Uit een rapport van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO, 2005) blijkt ook dat samenwerken aan taken belangrijk is: zoals kinderen uit verschillende bevolkingsgroepen die samenwerken aan een puzzel of een andere gemeenschappelijke taak. Volgens de RMO is het zo dat hoe duurzamer, positiever en intensiever het contact, hoe groter de kans dat positievere beeldvorming tussen groepen beklijft. Dit wordt beschreven door treden op de zogeheten 'bindingsladder' (RMO, 2005).

Een studie die het succes van samenwerken bij contact laat zien, is een studie over samenwerken in Rwanda. Na de genocide op de Tutsi, kwamen overlevende van deze genocide en voormalige daders, samen terecht in dorpen waar zij moesten samenwerken om huizen te kunnen bouwen en in hun economisch bestaan te voorzien. Door die samenwerking werd de verhouding tussen die twee groepen beter. Als je samen een huis bouwt, moet je goed met elkaar communiceren en uit die communicatie ontstonden goede relaties. In plaats van de ander te zien als 'die andere groep' gingen ze elkaar zien als individu (Mafeza, 2013).

Dat samenwerking echter geen vereiste is, blijkt onder meer uit een studie van Bekhuis et al. (2009) waarin meer contact met leden van andere etnische groepen in de klas zorgt voor een positievere houding ten aanzien van deze groep. Hierbij is geen sprake van samenwerking aan een (concreet) gemeenschappelijk doel. Ook in een studie van Laar et al. (2005) die een positief effect laat zien van contact, ontbreekt er een (concreet) gemeenschappelijk doel, desalniettemin is er een positief contact effect. Een metastudie van Tropp en Pettigrew (2006), laat zien dat samenwerken welis-

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

waar geen noodzakelijke conditie is om te zorgen dat contact leidt tot minder vooroordelen, maar dat samenwerken aan een gezamenlijk doel het effect wel kan versterken.

Hoe werkt het?

Het samenwerken om tot een gemeenschappelijk doel te komen kan leiden tot een gedeelde identiteit binnen die groep. Er kan een omschakeling plaatsvinden van het denken in 'ons versus hun' naar een meer inclusieve vorm van denken als 'wij' (Gaertner, Rust, Dovidio, Bachman & Anastasio, 1994). Dit wordt ook wel aangeduid met het *common ingroup identity model*. Dit model stelt dat negatieve attitudes ten aanzien van een andere groep verminderd kunnen worden wanneer verschillende groepen gevormd worden naar een meer (sociaal) inclusieve groep (Gaertner, Dovidio & Bachman, 1996). Dit model gaat ervan uit dat vooroordelen en verschillen tussen leden van verschillende groepen verminderd kunnen worden als er een nieuwe groep gevormd wordt (Penner, Gaertner, Dovidio, Hagiwara, Percerelli, Markova & Albrecht, 2013 in Dovidio, Love, Schellhaas & Hewstone, 2017). Gaertner, Mann, Dovidio, Murell en Pomare (1990) hebben dit getest in een experimentele setting. Uit het experiment blijkt dat het samenwerken om een gemeenschappelijk doel te behalen door twee verschillende groepen ervoor zorgt dat deze groepen zich gaan zien als één groep. Daarnaast blijkt uit de studie dat hoe meer deelnemers zichzelf zien als één overkoepelende groep des te meer de leden van de originele andere groep worden gewaardeerd. Guerra, Rebelo, Monteiro, Riek, Mania, Gaertner en Dovidio (2010) hebben een gelijksoortig experiment uitgevoerd. Wanneer er meer nadruk gelegd wordt op een gedeelde identiteit of op een gedeelde en individuele identiteit is er een lagere vooringenomenheid ten opzichte van de andere groep in vergelijking met de groep waar de nadruk ligt op verschillende identiteit. Kortom: Doordat er een gemeenschappelijk doel is kan er een nieuwe gezamenlijke groepsidentiteit worden aangenomen en worden samen-gewerkt.

Aandachtspunten

- Samenwerking lijkt in het bijzonder belangrijk te zijn bij kinderen. Kinderen van verschillende afkomst die bij elkaar in de klas zitten, gaan lang niet altijd vanzelf met elkaar spelen. Volgens een review van Skinner en Meltzoff (2019) zijn succesvolle contactinterventies voor kinderen contactinterventies die gestructureerd zijn en samenwerking stimuleren. Dit blijkt ook uit een studie over contact tussen Roma en niet-Roma kinderen in Servië (Žeželj, Jakšić & Jošić, 2015) en uit een studie van Turner en Cameron (2016) en een studie van Grütter en Tropp (2019). In een meta-analyse van Tropp en Prenovost (2008) wordt bevestigd dat samenwerking een belangrijke voorwaarde is voor het effect van de contacttheorie onder kinderen.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen >](#)[Passende vorm >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

5. Gezien wordt als representatief voor de hele groep

Sociaal contact werkt het beste met een persoon die wordt gezien als 'typisch' voor mensen uit de andere culturele of religieuze groep (Brown et al. 2007). Dus de persoon waar de ontmoeting mee plaats vindt, moet worden gezien als iemand die representatief is voor de gehele groep.

Hoe werkt het?

Dat sociaal contact het beste werkt als de persoon waarmee het contact is, wordt gezien als 'typisch' voor de groep wordt verklaard uit het fenomeen *subtyping*. Subtyping houdt in dat er een subcategorie wordt aangemaakt voor leden die niet voldoen aan het stereotype beeld. Deze (subcategorie-leden) worden daarmee gezien als niet-representatief voor de hele groep. In een studie uit 1995 van Kunda & Oleson wordt aan de hand van de uitkomsten van verschillende experimenten duidelijk hoe dit werkt. Als je bijvoorbeeld het stereotype beeld hebt dat alle advocaten netjes gekleed zijn en je ziet een advocaat die niet netjes gekleed is, ga je – vaak onbewust – op zoek naar aanvullende informatie om voor jezelf te verklaren waarom deze advocaat afwijkt van jouw stereotype opvattingen. Informatie over bijvoorbeeld de huidskleur of sociale achtergrond van de advocaat wordt vervolgens gebruikt om de niet-netjes geklede advocaat in te delen in een andere categorie. In plaats van te denken: 'Alle advocaten zijn netjes gekleed' denk je dan: 'Alle advocaten zijn netjes gekleed behalve zwarte advocaten' (Kunda & Oleson, 1995). Dus wanneer je iemand ontmoet die niet voldoet aan het stereotype beeld van de groep waar deze toe wordt gerekend, dan reken je deze als niet representatief voor de hele groep en dan zoek je daar een reden voor ('Mohammed vind ik leuk, maar hij is niet zo'n typische Marokkaan om die en die reden'). Het stereotype beeld van de groep als geheel blijft zo intact (Felten et al, 2015). Het sociaal contact heeft in dat geval geen positief effect op de houding naar een hele culturele of religieuze groep mensen. Het *subtyping model* is bewezen in vele studies (Hantzi, 1995; Hewstone & Hamberger, 2000; Hewstone, Macrae, Griffiths, Milne & Brown, 1994; Johnston & Hewstone, 1992; Johnston, Hewstone, Pendry & Frankish, 1994; Kunda & Oleson 1995; Moreno & Bodenhausen, 1999; Weber & Crocker, 1983) In een review uit 2001 concluderen Richards & Hewstone dan ook dat het bewijs voor het subtyping model veelomvattend is.

Om subtyping te voorkomen werkt het in de meeste situaties het beste als de informatie zo wordt gegeven dat in een gestereotypeerde groep de meeste leden licht afwijken van het stereotype beeld (Johnston & Hewstone, 1992; Weber & Crocker, 1983). Subtyping kan dus voorkomen worden door ervoor te zorgen dat verschillende groepsleden uit de gestereotypeerde groep lichte afwijkingen vertonen met het stereotype beeld. Deze 'gradatieverschillen' maken het subcategoriseren moeilijker, wat stereotyperingen kan doorbreken. Dat betekent dus dat het in het voordeel werkt als de persoon met wie de ontmoeting plaats vindt juist wel een aantal eigenschappen heeft die worden gezien als 'typisch voor de groep' (Felten, Emmen en Keuzenkamp, 2015; Taouanza, Felten, Keuzenkamp, 2016).

Een andere optie is dat één en dezelfde persoon enerzijds typisch voor de groep en anderzijds niet voldoet aan het stereotype. In dat geval kan contact ervoor zorgen dat er de betreffende groep als meer divers wordt gezien (Wolsko, Park, Judd, Bachelor, 2003).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Aandachtspunten

- Mogelijk wordt via empathie het fenomeen subtyping voorkomen, omdat empathie gaat over gevoelens en niet over overtuigingen ofwel cognities (Batson et al. 1997; Vesico, et al. 2003). Maar ook bij het veranderen van gevoelens is het belangrijk dat de positieve gevoelens voor één persoon worden toegepast op de hele groep waarbij iemand hoort (Alvidrez, Piñeiro-Naval, Marcos-Ramos, Rojas-Solís, 2015; Batson, et al. 1997). De tip is dus om in een ontmoeting deelnemers mee te geven om hun eigen culturele of religieuze identiteit niet te verstoppen maar wel te benoemen. Tegelijkertijd is het zinvol om op zoek te gaan naar 'wat bindt'.

Groepsidentiteit: een lastige balans

Zoals blijkt uit werkzaam mechanismes 3 en 5, kan identiteit een rol spelen in hoe goed het lukt om sociaal contact tot stand te brengen. Maar welke identiteit dan benadrukt moet worden en hoe dat moet worden gedaan, blijkt wel een balansoefening. Als minderheidsgroepen de culturele/religieuze identiteit van hun groep benadrukken, dan worden ze door de meerderheidsgroep vooral gezien als 'de ander' waarmee ze weinig gemeen hebben. Maar, wanneer iemand van een minderheidsgroep zichzelf niet met diens culturele/religieuze achtergrond benoemt, kan het zijn dat deze persoon wordt gezien als uitzondering op de groep (subtyping), waardoor contact met deze persoon geen invloed heeft op hoe je over de groep als geheel denkt. Aan de andere kant wordt het creëren van een gemeenschappelijke identiteit genoemd als iets dat positief kan bijdragen aan contact. Maar daarbij kan het niet benoemen van de culturele/religieuze identiteit er ook aan bijdragen dat minderheden zich niet gezien voelen of het gevoel hebben dat ze hun identiteit moeten opgeven om erbij te horen.

Hoe kunnen we deze identiteiten in balans brengen, zodat het toch positief kan bijdragen aan sociaal contact?

Dat kan door een gezamenlijke identiteit te benadrukken, waarin iedereen ook diens eigen culturele of religieuze achtergrond kan behouden. Dit kan door de multiculturele stad of wijk als gemeenschappelijke identiteit te stimuleren (Ufkes et al. 2012). Door bijvoorbeeld te benadrukken dat alle inwoners Amsterdammers zijn. Omdat Amsterdam een multiculturele stad is, kunnen mensen tegelijkertijd ook hun culturele of religieuze achtergrond behouden door duale identiteit te benadrukken, zoals Angolese Amsterdammer, Nederlandse Amsterdammer, Hindoestaanse Amsterdammer.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

6. Zelfonthulling: het uitwisselen van persoonlijke informatie

Een belangrijk werkzaam mechanisme is zelfonthulling. Zelfonthulling vormt een belangrijke verklaring voor de positieve effecten, zoals het verminderen van vooroordelen, van vriendschappen tussen mensen uit verschillende groepen (Frølund Thomsen, 2012; Pettigrew, 1998; Turner, Hewstone, Voci, 2007). Wanneer in sociaal contact aan zelfonthulling wordt gedaan, verbetert de houding naar de groep waar toe de persoon wordt gerekend. Zo blijkt onder meer uit een experiment van Ensari & Miller (2002) en een experiment van Kende, Tropp en Lantos uit 2017, een longitudinale studie van Turner & Feddes (2011) en een meta-analyse van Davies (et al. 2011).

Hoe werkt het?

Zelfonthulling is een belangrijke manier om intimiteit te vergroten en is een van de bepalende kenmerken van een hechte relatie (Brehm et al., 2002). Zelfonthulling gaat gepaard met meer empathie en meer vertrouwen en daarmee met een meer positieve houding ten aanzien van de outgroup (Turner, Hewstone, Voci, 2007). Ook uit een review van Miller (2002) komt dat zelfonthulling leidt tot meer empathie. Zelfonthulling lijkt dus te leiden tot een diepere band tussen mensen. Dit komt ook uit een studie van Aron, Melinat, Aron, Vallone en Bator uit 1997. Hierin werd een vriendschap nagebootst in een sessie van 45 minuten door personen persoonlijk informatie te laten delen, ofwel zelfonthulling. Te zien was dat dit leidde tot een gevoel van nabijheid. In Gaertner (et al. 2000) wordt verwezen naar een ongepubliceerde studie van Gaertner, Rust & Dovidio (1997), waaruit bleek dat zelfonthulling leidt tot het meer worden van één groep. Je gaat door zelfonthulling elkaar minder zien als 'anders', maar meer als behorende tot dezelfde groep. In lijn met deze studies, wordt in een meta-analyse van Collins en Miller (1994), waarin 45 studies zijn bekeken, geconcludeerd dat mensen die aan zelfonthulling doen aardiger worden gevonden. Ook vinden mensen anderen aardiger als zij iets persoonlijks over zichzelf hebben onthuld aan de ander. Zelfonthulling tussen mensen die van elkaar verschillen in afkomst gaat ook gepaard met het verzachten van de negatieve gevolgen van te maken krijgen met vooroordelen op basis van afkomst (Imai & Imai, 2019). Vrouwen doen iets makkelijker aan zelfonthulling dan mannen, maar de verschillen zijn klein, zo wordt geconcludeerd in de een artikel van Dindia (et al. 2002).

Zelfonthulling werkt ook tussen mensen die verschillen van elkaar. Als een wit persoon een zwart persoon interviewt en deze witte persoon vertelt iets persoonlijks over zichzelf (zelfonthulling), dan vindt deze zwarte persoon deze witte persoon aardiger in vergelijking met de situatie dat de witte persoon niet aan zelfonthulling doet. Dit komt uit een studie uit 1988 van Berg & Wright-Buckley. Het zorgt niet alleen voor een betere houding naar die ene persoon waarmee het contact is aangegaan, het verbetert de houding naar de gehele groep.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Aandachtspunten

- Het moet gaan om het onthullen van persoonlijke informatie en geen *small talk* (Aron, Melinat, Aron, Vallone en Bator uit 1997). Volgens een meta-analyse van Collins & Miller (1994) moet de informatie die onthuld wordt dus persoonlijk zijn, maar niet té persoonlijk. Het moet er een beetje tussen in zitten.
- De zelfonthulling moet wederkerig zijn (Dindia, 2002 Sprecher et al. 2013; Tardy & Dindia, 2006). Belangrijk is dat het gaat om een echt wederkerig gesprek, waarin de tweetallen gezamenlijk aan zelfonthulling doen en niet om een gesprek, waarbij je op je beurt moet wachten om aan zelfonthulling te mogen doen.
- Let op met het delen van negatieve ervaringen. Negatieve ervaringen en emoties delen, zorgt er juist vaak niet voor dat je aardiger wordt gevonden, blijkt uit een artikel van Wood en Forest (2016). Dit concluderen ook Howell en Conway (1990). Alhoewel het delen van negatieve emoties leidt tot meer intimiteit, wordt het delen van positieve emoties meer gezien als gepast dan het delen van negatieve emoties.
- Positieve emoties zorgen dat mensen makkelijker delen. Uit experimenteel onderzoek van Forgas (2011) komt naar voren dat mensen makkelijker delen als ze positieve emoties ervaren. Wanneer je zelfonthulling wilt stimuleren, is het dus aan te raden om te zorgen dat mensen in een positieve bui zijn. Ook lachen kan ervoor zorgen dat mensen makkelijker persoonlijke informatie delen (Gray, Parkinson, Dunbar, 2015).
- Voorkom grote statusverschillen. Het uitwisselen van persoonlijke informatie werkt minder goed wanneer er grote statusverschillen zijn, zoals wanneer je dit in een bedrijf doet (Gibson, Harari, Marr, 2018; Phillips, Rothbard en Dumas, 2009). Aandachtspunt in de praktijk is dus om te zorgen dat zelfonthulling alleen plaats vindt bij mensen die een vergelijkbare status hebben zoals buurtbewoners onderling.

7. Sociale normen

Sommige vormen van sociaal contact kunnen ook een sociale norm zetten. Een sociale norm is de perceptie van wat typisch of wenselijk is in een bepaalde groep of situatie. De sociale norm heeft een sterke invloed op de houding en het gedrag van mensen (Tankard & Paluck, 2016). Stel dat Henk, een man zonder migratieachtergrond, die liever geen contact wil met mensen uit andere culturen, merkt dat zijn buurman Joost, die ook geen migratieachtergrond heeft, een goed contact heeft met Ahmet, die een Turkse achtergrond heeft, kan dat ervoor zorgen dat Henk minder schroom krijgt om contact aan te gaan met mensen met een Turkse achtergrond. Dit heet *extended contact* en het effect hiervan is aangetoond in diverse studies (Lemmer & Wagner, 2015; Turner, et al. 2007; Wright, Aron, McLaughlin-Volpe & Ropp, 1997; Zhou, et al. 2018). Het werkt dus als Henk weet dat Joost bevriend is met Ahmet, maar het werkt nog beter als Henk zelf ziet dat Joost en Ahmet vrienden zijn. Hij ziet bijvoorbeeld dat ze samen staan te praten op straat of dat ze bij elkaar thuis over de vloer komen. Dat direct zien van het goede contact tussen de persoon uit je eigen groep en de persoon uit de andere groep wordt ook wel *vicarious contact* genoemd en werkt ook goed om vooroordelen te verminderen (Vezzali, et al. 2014).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden

Hoe werkt het?

Het effect kan verklaard worden doordat het denken over de normen in de eigen groep verandert. Men bedenkt dat de eigen groep het oké vindt om om te gaan met mensen uit de andere groep (De Tezanos-Pinto, Bratt & Brown, 2010). Om bij het voorbeeld te blijven: Henk gaat denken dat het normaal is om een goed contact te hebben met buurtgenoten van Turkse afkomst. Joost doet dit immers ook. Extended contact en vicarious contact werken dus waarschijnlijk via het mechanisme van sociale normen.

Aandachtspunten

Extended contact werkt met name voor mensen die nog weinig contact hebben met de 'andere' groep (Dhont & Van Hiel, 2011; Feddes, Noack & Rutland, 2009). Dus dat Joost bevriend is met Ahmet heeft effect op Henk, omdat hij zelf nog geen echt contact heeft met mensen van een Turkse afkomst. Het heeft geen effect op Kees, want die is al jaren bevriend met Mehmet.

De beste condities voor sociaal contact: niet noodzakelijk, wel versterkend

De zeven werkzame mechanismes die hierboven zijn genoemd, kunnen in twee categorieën worden ingedeeld. De eerste drie mechanismes, namelijk empathie, angst en gemeenschappelijke identiteit, beschrijft de wetenschappelijke literatuur als 'mediatoren'. Deze mechanismes beschrijven een verklaring voor waarom sociaal contact positieve effecten heeft voor de deelnemers. De andere vier mechanismes, namelijk samenwerken aan een gemeenschappelijk doel, representatief zijn voor de groep, zelfonthulling en sociale normen, worden omschreven als 'moderatoren'. Deze mechanismes beschrijven de condities waarin sociaal contact het beste werkt; wat is er nodig om sociaal contact een zo positief mogelijk effect te laten hebben.

In de klassieke contacttheorie (Allport, 1954) worden ook vier condities genoemd die het positieve effect van sociaal contact op het terugdringen van vooroordelen zouden versterken, namelijk:

- Gelijke status tussen de groepen die het contact aangaan.
- Legitimering door een autoriteit; rolmodellen moet het goede voorbeeld geven en stellen dat sociaal contact tussen groepen de norm is.
- Samenwerking tussen de groepen.
- Een gezamenlijk doel hebben waarin alle groepen zich kunnen vinden.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Een meta-analyse van Tropp en Pettigrew (2005) laat zien dat het sociaal contact inderdaad effectiever is in het bestrijden van vooroordelen wanneer aan deze condities wordt voldaan. Maar het laat ook zien dat de condities niet noodzakelijk zijn; contact is ook al effectief zonder dat dit in de optimale condities plaatsvindt. Opvallend is daarbij wel dat dit alleen zo is voor de meerderheidsgroep in de interactie. Voor minderheden hebben de condities geen effect op hoe goed sociaal contact vooroordelen vermindert. In ons overzicht van de werkzame mechanismes hebben we ook vier, grotendeels vergelijkbare, condities (moderatoren) beschreven. Op basis van de meta-analyse kunnen we ervan uitgaan dat deze condities het contact wel significant kunnen versterken, maar niet noodzakelijk zijn om ervoor te zorgen sociaal contact positieve gevolgen heeft.

3.2 Passende vorm van contact kiezen

Contact kan plaatsvinden in verschillende vormen, via verschillende middelen en met een verschillende opzet. En dus kun je, afhankelijk van deelnemers, locatie, tijd en doel van het contact kiezen voor verschillende activiteiten om sociaal contact te stimuleren.

Grofweg kunnen we de verschillende vormen van contact indelen in drie categorieën:

1. direct
2. indirect
3. online contact

Van elk van deze vormen benoemen we kort wat ermee wordt bedoeld, en wanneer je deze vorm van contact kunt gebruiken.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

1. Direct contact

Bij direct contact hebben de deelnemers fysiek, face-to-face contact. Ze ontmoeten elkaar in levenden lijve en doen een activiteit waarbij mensen van verschillende culturele en/of religieuze groepen met elkaar interacteren.

- Dit werkt goed bij groepen die wel enigszins open staan voor contact. Wanneer mensen erg angstig zijn over een andere culturele of religieuze groep of erg veel vooroordelen hebben, zullen deze mensen niet snel geneigd zijn om direct positief contact aan te gaan.

2. Online contact

Online contact kan worden gezien als een vorm van contact waarbij er wel sprake is van persoonlijke interactie, zonder dat deze face-to-face hoeft plaats te vinden. Het verschil met indirect sociaal contact is dat er bij online contact wel degelijk sprake kan zijn van persoonlijke interactie met iemand van een andere culturele/religieuze groep. Dat is bij indirect contact niet zo, want daarbij speel je zelf geen actieve rol in het contact, maar neem je contact waar tussen anderen.

- Ook dit werkt goed bij groepen, waarbij er sprake is van ongemak of spanningen. Online contact neemt een deel van de angst voor directe confrontatie weg. Het heeft als voordeel dat mensen wel actief persoonlijke interactie kunnen hebben, waardoor de stap naar een fysieke ontmoeting gemakkelijker is dan wanneer er alleen indirect contact plaatsvindt.

3. Indirect contact

Bij indirect contact hebben de deelnemers, net als bij online contact, geen contact in levenden lijve. Bij online contact is er sprake van een directe persoonlijk interactie (online). Dat is niet het geval bij indirect contact. Bij indirect sociaal contact worden mensen geconfronteerd met verhalen en beeldmateriaal van mensen van verschillende culturele/religieuze groepen die op een positieve manier met elkaar in contact zijn. Door zich bewust te worden van dat andere mensen hier positieve ervaringen mee hebben, worden mensen zelf ook positiever over het aangaan van een ontmoeting.

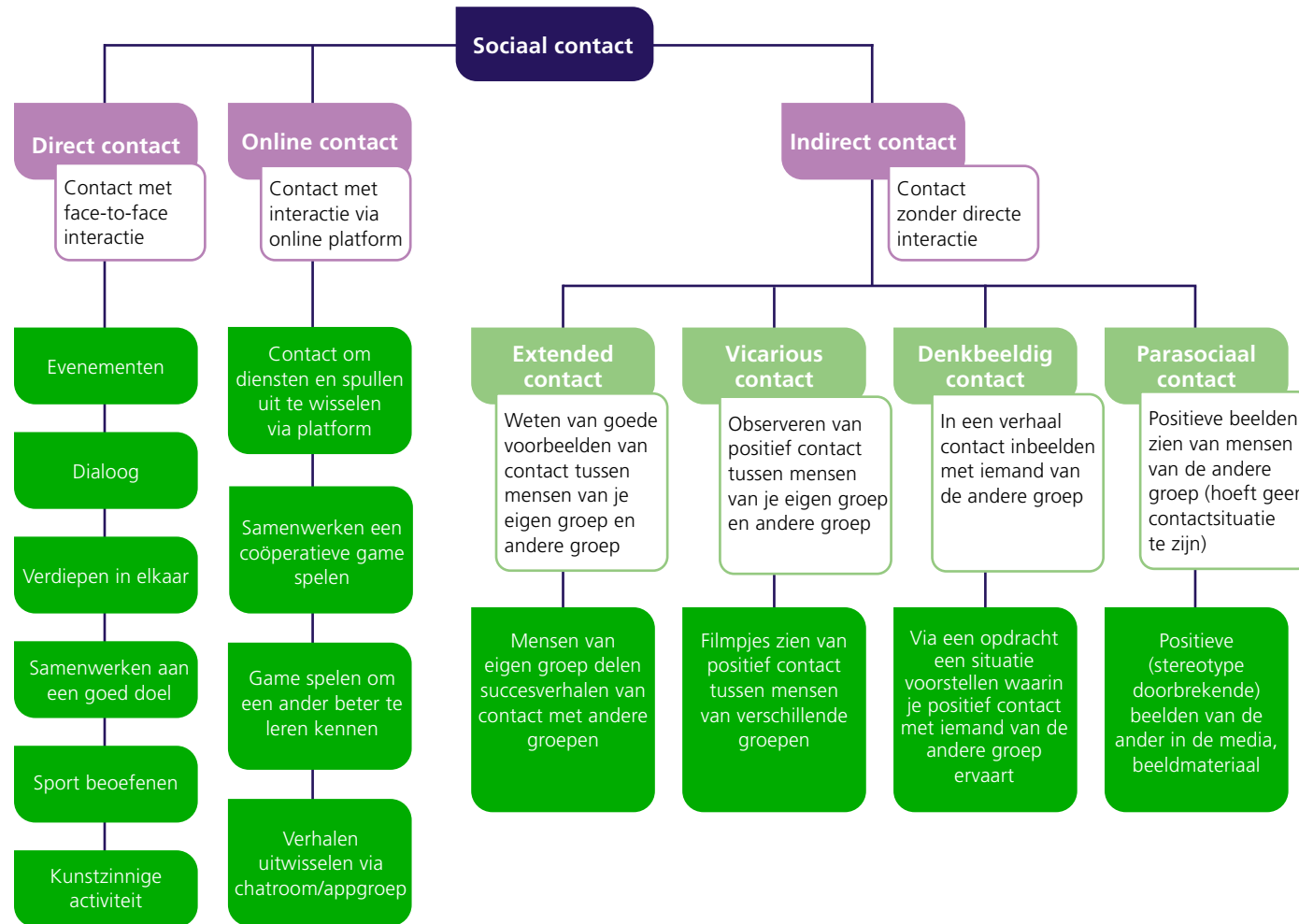
- Dit werkt goed bij groepen, waarbij er sprake is van ongemak of spanningen. Dan zijn de vooroordelen en angstige gevoelens mogelijk te groot voor een persoonlijke ontmoeting. Dan kan indirect contact een mooie eerste stap zijn om meer openheid voor ontmoeting te creëren.

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen](#)[Passende vorm](#)[Veelbelovende aanpakken](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

Sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden

Voor elk van de drie categorieën van contact hebben we in een aparte paragraaf uitgewerkt wat voor type activiteiten daarbij kunnen passen. We hebben de activiteiten ook samengevat in figuur 1, waarin we een overzicht geven van welke activiteiten passen bij de verschillende vormen van contact.

- Samenvatting >
- Inleiding >
- Feiten & cijfers >
- Wat werkt bij
- Werkzame mechanismen >
- Passende vorm >
- Veelbelovende aanpakken >
- Conclusies >
- Bronnenlijst >

3.2.1. Direct contact

Uit onderzoek weten we dat de volgende vijf activiteiten, waarbij direct contact plaatsvindt, goed kunnen werken om positieve gevoelens en verbondenheid tussen groepen te stimuleren:

Evenementen

Eenmalige of terugkerende evenementen in de buurt kunnen het samenleven positief bevorderen. Denk aan evenementen, zoals een buurtfeest of buurtbarbecue waarbij mensen laagdrempelig met elkaar kennis kunnen maken. Hierdoor leren mensen elkaar kennen van gezicht en maken een informeel praatje met elkaar. Hierdoor verlaagt het de drempel en eventuele angst om elkaar aan te spreken of om hulp te vragen. Het kan ook bijdragen aan een gemeenschappelijk buurtgevoel. Als mensen uit de buurt bij deze evenementen ook hun culturele of religieuze achtergrond kunnen laten zien, wordt het contact ook ervaren als representatief voor de hele groep.

Dialoog

Onder dialoog verstaan we samen in gesprek gaan. Belangrijk is onder meer dat deze dialoog ertoe leidt dat gevoelens van empathie voor mensen die worden gezien als 'de andere groep' worden vergroot en angst wordt verminderd (zie verder [dit rapport](#)).

Verdiepen in elkaar

Bij activiteiten waarbij deelnemers zich gaan verdiepen in elkaar krijgen mensen de kans om verhalen te vertellen van een persoonlijke aard. Door dit soort verhalen te delen, en te horen van mensen van een andere culturele of religieuze groep is er sprake van zelfonthulling en kunnen mensen meer empathie voor de ander krijgen.

Samenwerken aan een goed doel

Samenwerken met een diverse groep mensen leidt tot betere verhoudingen tussen verschillende etnische, culturele en/of religieuze groepen. Dat komt, omdat deelnemers onderling afhankelijk van elkaar zijn om het doel te bereiken. Op die manier komt samenwerking echt tot stand. Daarbij is het wel belangrijk dat alle groepen mee kunnen beslissen en dat er gelijkheid is tussen de groepen. Zie voor meer informatie [dit rapport](#).

Sport beoefenen

Er zijn studies die laten zien dat als mensen samen sporten in cultureel gemengde teams de teamleden meer positief zijn over outgroups (Hatzigeorgiadis, Antonis et al., 2013). Daarbij is het dan wel belangrijk dat er geen competitie kan ontstaan tussen groepen. Competitie kan er namelijk voor zorgen dat er frictie en conflict ontstaat tussen de groepen (Cunningham, 2011).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Kunstzinnige activiteit

Door creatief bezig te zijn, zullen deelnemers meer creatieve denkprocessen gebruiken. Dat creatieve denken zorgt ervoor dat mensen minder in stereotype beelden denken, waardoor ze positiever over andere groepen kunnen nadenken. Daarnaast werkt kunst ook *empowerend*. Dit versterkt het zelfbeeld en maakt het ook makkelijker om open te staan voor contact met anderen. Zie voor meer informatie dit [rapport](#).

Kan Wél- methodiek

Het doel van de methode Kan wél! is om de leefbaarheid en de sociale cohesie in de wijk te vergroten via bewonersinitiatieven. In Kan wél! gaat een buurtcoach in een periode van vijftien maanden met bewoners aan de slag om een idee voor een initiatief in de buurt om te zetten in actie. De buurtcoach brengt Kan wél! onder de aandacht bij bewoners, werft initiatiefnemers en selecteert uiteindelijk een aantal initiatieven om mee aan de slag te gaan. Vervolgens helpt de buurtcoach de bewoners om hun idee uit te voeren. Op deze manier kunnen allerlei bewoners uit de buurt gezamenlijk via buurtinitiatieven aan een goed doel werken en de handen uit de mouwen steken.

3.2.2 Online contact

In een online omgeving is het mogelijk om op een positieve manier met iemand uit een andere culturele of religieuze groep verhalen uit te wisselen, een spel te spelen en samen te werken. Fysiek bij elkaar komen, is niet nodig. Dit kan als voordeel hebben dat het soms gemakkelijker te organiseren is, maar, belangrijker nog, dat het als minder angstig kan worden ervaren door deelnemers. Online contact wordt als laagdrempelig ervaren, omdat het minder eng is; je hoeft 'de ander' namelijk niet direct te benaderen (White et al. 2020).

Bij deze vorm van sociaal contact gaat het niet om willekeurig online contact, maar om online contact dat gestructureerd, niet anoniem is en begeleid wordt. Idealiter gaat om contact waarbij persoonlijke informatie tussen de deelnemers wordt gedeeld. Dit is niet noodzakelijk maar helpt wel. Ook het delen van positieve emoties zorgt voor effect. Ook kan het hier helpen om samen te werken aan een gemeenschappelijk doel. Omdat online contact een belangrijke vorm van contact is onder jongeren, zullen online interventies ook steeds relevanter worden (Tropp, White, Rucinski & Tredoux, 2022). Zie voor meer informatie dit [rapport](#).

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Er zijn verschillende manieren waarop sociaal contact online kan worden georganiseerd:

Contact om diensten en spullen uit te wisselen via een online platform.

Deze vorm van contact is gerelateerd aan het 'samenwerken aan een goed doel', zoals dat werd beschreven als vorm van direct contact. Bij deze vorm van online contact kunnen mensen van verschillende culturele/religieuze achtergronden elkaar treffen via een online platform om elkaar diensten aan te bieden en spullen uit te wisselen. Wanneer dit platform ook is gekoppeld aan de wijk of buurt, kan deelname aan deze activiteit ook de verbondenheid aan de wijk vergroten. De wijk of buurt kan dan gaan fungeren als een gezamenlijke identiteit waarvan alle deelnemers zich een onderdeel voelen. Hoe sterker verschillende groepen zich verbonden voelen in een gezamenlijke identiteit, des te positiever zijn de gevoelens ten opzichte van elkaar (Mortensen en Hinds, 2001). Ook kan elkaar helpen, zorgen voor meer empathie ten opzichte van andere groepen, zo is gebleken uit studies bij offline contact (Johnston & Glasford, 2018), maar of dat ook voor online contact geldt is nog niet onderzocht.

Samen een coöperatieve game spelen

Een videogame spelen met mensen met een andere achtergrond kan mensen ook dichterbij elkaar brengen. Dat kan zelfs bij games die niet zijn bedoeld om sociaal contact tussen groepen te stimuleren, en werkt ook met geweldadige spellen (Adachi, Hodson, Willoughby & Zanette, 2015). Daarbij is het wel belangrijk dat mensen samenwerken binnen het videospel om een doel te behalen. Doordat mensen samen aan een doel werken, moeten ze goed met elkaar communiceren. Door samen te werken wordt er ook gewerkt aan een gedeelde identiteit binnen de groep die samenwerkt. Dat maakt dat mensen meer positief worden over mensen uit de andere groep (Adachi, Hodson, Willoughby, Blank & Ha, 2016). Videogames kunnen met name goed werken, omdat de activiteit ook leuk is om te doen. 'Fun'-activiteiten hebben de potentie om mensen over de drempel te krijgen om te gaan samenwerken met mensen die 'anders' zijn dan zichzelf. Samenwerken werkt het beste als er geen sprake is van concurrentie; vandaar dat het het beste is als de 'game' een coöperatieve aard heeft (Amichai-Hamburger, Hasler en Shani-Sherman, 2015).

Games spelen om een ander beter te leren kennen.

Er worden ook games ontwikkeld die specifiek bedoeld zijn om mensen met een andere culturele of religieuze achtergrond beter te leren kennen. Dit type game is doorgaans ontwikkeld als lesmateriaal voor jongeren. Het spel wordt individueel gespeeld. Uitgangspunt is om de speler mee te nemen in de verhalen van iemand met een andere culturele/religieuze achtergrond. Er is geen sprake van direct interactief contact via de game ('de ander geeft geen 'live' antwoord), maar de speler krijgt video's te zien, waarin de ander diens verhaal vertelt. De insteek van de game is dan dat de speler interactief op onderzoek gaat naar de achtergrond van de verhalen (zie bijv. [Online Ontmoetingen – Critical Mass](#)) of dat de speler in verschillende scenario's keuzes moet maken en dan wordt meegenomen in welke gevolgen dat heeft voor de 'ander' (zie bijv. [Open deur?! - Anne Frank Stichting Of Dilemmagame – Critical Mass](#)). Doordat de

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

games spelers diepgaand meenemen in de verhalen en belevingswereld van iemand met een andere culturele of religieuze achtergrond kan door het spelen ervan meer begrip en empathie ontstaan (Batson & Ahmad, 2009).

Verhalen uitwisselen via een chatroom/appgroep

Bij het online uitwisselen van verhalen kunnen verschillende mechanismes een rol spelen. Zo kunnen online contacten via sociale media er op de korte termijn voor zorgen dat mensen die van elkaar verschillen in bijvoorbeeld afkomst, zich gesteund voelen door elkaar (Cao, Meng en Shang, 2018). Of online contact tussen mensen die verschillen van elkaar leidt tot meer zelfvertrouwen is onvoldoende onderzocht. Wel zijn er een paar bescheiden aanwijzingen dat offline contact met mensen uit andere groepen het zelfvertrouwen kan vergroten. Mogelijk hebben mensen uit een minderheidsgroep door het contact minder angst om gediscrimineerd te worden en meer vertrouwen dat anderen mensen (uit andere groepen) hen positief behandelen (Brylka, Jasinskaja-Lahti, Mähönen, 2016). Als de verhalen die worden gedeeld van persoonlijke aard zijn, is het ook mogelijk dat dit weer empathie opwekt bij de deelnemers aan het contact. Het is ook waarschijnlijk dat deze vorm van online contact angst vermindert, met name omdat berichten worden uitgewisseld. Mensen kunnen dan even rustig nadenken voordat ze hun antwoord geven (White et al., 2020).

Open deur?!

Open deur?! is een scenario-based online game ontwikkeld door de Anne Frank Stichting voor het MBO-onderwijs, maar kan breder gebruikt worden als een manier om te leren over mensen met een diverse achtergrond. De speler kruipt in de huid van Stephen, een 19-jarige student die voor zijn deur een pakketje vindt. Hij heeft 24 uur de tijd om het pakketje bij de juiste bewoner van zijn flat te bezorgen. Hoe hij dat doet, bepaalt de speler. Spelers beslissen zelf gedurende de game welke keuzes Stephen maakt. Nemen ze de tijd om Stephen kennis te laten maken met de bewoners en laten ze hem luisteren naar hun verhaal of laten ze Stephen recht op zijn doel afgaan? Door open vragen te stellen, te luisteren naar diverse ervaringen en dóór te vragen vinden ze de eigenaar van het pakketje. Door de verhalen aan te horen, leert de speler openstaan te staan voor verschillen en andere meningen.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen >](#)[Passende vorm >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

3.2.3 Indirect contact

Er zijn vier verschillende vormen van indirect contact die kunnen bijdragen aan ontmoeting en verbondenheid tussen groepen. Hierbij vindt er dus geen face-to-face contact tussen mensen plaats, maar krijgen mensen wel een positiever beeld van hoe contact met een andere groep eruit zou kunnen zien, waardoor er toch al positievere attitudes naar de andere groep kan ontstaan.

Extended contact

Zoals eerder vermeld in dit hoofdstuk gaat het er bij extended contact om dat je weet dat andere mensen in je omgeving positief contact hebben. Een voorbeeld hiervan is dat je een vriend of kennis hebt die op diens beurt weer bevriend is met iemand uit een gestigmatiseerde groep. Simpelweg weten dat mensen die jij kent positief contact hebben, kan vooroordelen verminderen. Het effect van extended contact is aangetoond in diverse studies onder volwassenen (Dovidio, Eller, Hewstone, 2011; Lemmer & Wagner, 2015; Zhou, Page-Gould, Aron, Moyer & Hewstone, 2018). Lees hierover mee in de publicatie 'Wat werkt bij het verminderen van discriminatie' (Felten et al., 2020).

Vicarious contact

Vicarious contact is, zoals eerder vermeld, het zien of observeren van een vriendschap tussen iemand uit de ingroup met iemand uit de outgroup. Het betekent dat je ziet dat iemand uit je 'eigen groep' (het hoeft geen vriend of bekende van je te zijn) bevriend is met iemand uit de groep waar je vooroordelen over hebt (Vezzali, Hewstone, Capozza, Giovannini & Wölfer, 2014). Dit kan in het 'echt', maar ook boeken en (film)beelden zijn een manier zijn om bekend te raken met vriendschappen tussen mensen die verschillen in afkomst. Het effect wordt verklaard doordat mensen, als ze positieve contacten tussen groepen zien, ze kunnen bedenken dat mensen uit hun eigen groep het blijkbaar oké vinden om om te gaan met mensen uit andere groepen. Er wordt dus een positieve sociale norm gesteld dat contact tussen groepen prima is. Dan wordt het ook makkelijker dit zelf te gaan doen (De Tezanos Pinto, Bratt & Brown, 2010). Lees hierover mee in de publicatie 'Wat werkt bij het verminderen van discriminatie' (Felten et al., 2020).

Denkbeeldig contact

De term *imagined contact* kan het beste in het Nederlands worden vertaald als denkbeeldig contact (zie o.a. Turner, Crisp & Lambert, 2007). De methode houdt in dat je je volgens een script gaat voorstellen hoe het is om een ontmoeting te hebben met iemand uit een andere groep. In 2014 deden Miles en Crisp een meta-analyse van meer dan zeventig studies. Hieruit blijkt dat denkbeeldig contact over het algemeen effect heeft op attitudes, emoties, gedragsintenties en gedrag. De meta-analyse laat ook zien dat hoe uitgebreider mensen nadenken over de context van het contact, des te positiever het effect is. Het gemeten effect van denkbeeldig contact werd ook nog na ongeveer een week gemeten (Loannou, 2019). Een van de verklaringen waarom denkbeeldig contact werkt, is dat het beeld van de 'ander' en het zelfbeeld meer gaan overlappen (Moss-Racusin & Rabasco, 2018). Een andere mogelijke

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

verklaring is dat door je een positief contact voor te stellen, de gevoelens van angst verminderen, waardoor vooroordelen kunnen afnemen (Turner et al., 2007). Ook als het gaat om andere groepen, zoals bijvoorbeeld mensen met een lichamelijke beperking of mensen met een migratieachtergrond, levert denkbeeldig contact positieve resultaten op, zo tonen diverse studies aan (Keers, Felten & Harnacke, 2021).

Parasociaal contact

Een andere vorm van (indirect) contact is via media of verhalen. Je leert dan niet iemand in het 'echt' kennen, maar in een verhaal in bijvoorbeeld een tv-serie. Het gaat dan niet om het zien van een vriendschap, maar meer om het leren kennen van een persoon via media. Dit wordt ook wel de parasociale contacthypothese genoemd (Schiappa, Gregg & Hewes, 2005). Deze theorie komt specifiek voort uit onderzoek naar het verminderen van vooroordelen ten aanzien van homoseksuelen. Het gaat om positieve representatie bijvoorbeeld op tv van mensen uit een gestigmatiseerde groep (Schiappa, et al. 2005). Aangetoond is dat de parasociale contacttheorie ook werkt als het gaat om de houding te verbeteren ten aanzien van transgender personen (Massey, Wong, Barbati, 2021).

Buurtwijs.nl

Op het platform [Buurtwijs.nl](#) worden verhalen, best-practices, tips, ervaringen van wat wel en niet werkt van initiatiefnemers van buurtinitiatieven gedeeld in de vorm van korte blogs, artikelen of inspirerende filmpjes. Het doel hiervan is om te initiatieven te ondersteunen om hun initiatief te versterken. Omdat er goede voorbeelden worden gedeeld en beeldmateriaal van sociaal contact tussen groepen, werkt het platform ook als een vorm van extended en/of vicarious contact

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

3.2.4 Contact in conflictsituaties: bereidheid vergroten om contact aan te gaan

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk al werd gesteld, zijn er vormen van contact die mogelijk beter, of juist niet goed werken in situaties waarbij er sprake is van spanningen of conflict tussen culturele en/of religieuze groepen in de wijk. Toch laat onderzoek zien dat zelfs in situaties waarin er sprake is van groepen die elkaar uit de weg gaan of met elkaar in conflict zijn, sociaal contact tot stand kan worden gebracht en een positief effect hebben. Contact werkt zelfs in oorlogs-of conflictsituaties (Al Ramiah & Hewstone, 2013). Een aantal van de bovengenoemde vormen van contact

kunnen goed werken om contact ook in moeilijke situaties aan te gaan. We noemen hier vier belangrijke tips om sociaal contact in een dergelijke situatie toch te stimuleren:

Een gemeenschappelijk doel hebben

Samenwerken aan een gemeenschappelijk doel kan zorgen voor een goed contact. Ook als mensen zeer negatief tegenover elkaar staan kan dit werken. De kunst is om de activiteit zo in te richten dat samenwerking met anderen (die verschillen in afkomst, religie of huidskleur) niet uit de weg kan worden gegaan. Dat kan bijvoorbeeld door mensen in groepjes te verdelen of taken te verdelen op basis van wat deelnemers kunnen in plaats van op basis van wie zij al kennen.

Zoek een vorm van contact die gewoon leuk is om te doen

Als een activiteit wordt omschreven als een activiteit om elkaar beter te leren kennen of vooroordelen of polarisatie te verminderen, dan werkt het vaak minder goed. Een deel van de mensen is zich dan bewust van de bedoeling en gaat zich mentaal 'wapenen' tegen verandering en stelt zich juist niet open op. Dat wordt anders als het gaat om een leuke activiteit, waarbij je als het ware 'toevallig' mensen ontmoet waar je eigenlijk vooroordelen over had. Door de individuele interesses en talenten voorop te stellen en geen onderscheid te maken tussen nieuwkomers en oude bewoners, kunnen verhoudingen verbeteren.

Contact waar je niet onderuit kunt

Op school of op het werk kunnen mensen in contact komen met mensen die een andere afkomst, religie of huidskleur hebben dan zichzelf. Wanneer mensen niet zo open staan voor contact met 'de ander' is een mogelijke strategie om die ontmoeting en samenwerking te stimuleren op plekken waar de doelgroep al (verplicht) naartoe gaat. Bijvoorbeeld de sportclub, de school of het werk. Belangrijk is dat de ontmoeting voelt als vrijwillig. Als het voelt als een 'moetje' heeft het mogelijk minder effect. Het is daarom belangrijk is om deze strategie te combineren met strategie twee en de activiteit zo aantrekkelijk mogelijk te maken.

Laat 'voorlopers' goede ervaringen delen

Als mensen positieve ervaringen hebben met een ontmoetingsactiviteit dan kunnen zij dat onder 'hun eigen groep' verdere bekendheid geven. Dus als een buurtbewoner bijvoorbeeld enthousiast of trots is op zijn aandeel in het opknappen van het buurthuis, kunnen andere buurtbewoners, door zijn of haar enthousiasme ook gemotiveerd worden om mee te gaan helpen. Daarbij kan het raadzaam zijn om mensen met meer bekendheid of enige status (in de buurt of regio) speciaal te vragen om deel te nemen. Als zij enthousiast zijn, dan volgen er vaak meer. Dit is ook het idee achter de *extended contact theorie*. Ook het zien van positief contact kan al verschil maken, dus zorg ervoor dat mensen ook beeldmateriaal zien van positief contact in de buurt, bijvoorbeeld via posters of video's. Zorg er dan wel voor dat de boodschap er niet te dik bovenop ligt, want ook dan gaan mensen zich mentaal 'wapenen' tegen verandering.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij](#)[Werkzame mechanismen >](#)[Passende vorm >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)

3.3. Wat zijn veelbelovende aanpakken?

In onderstaand overzicht worden voor elk van de vormen van contact beschreven wat voor activiteiten er kunnen worden gedaan en wat daarin de belangrijkste werkzame mechanismes zijn. Ook wordt er bij elke activiteit een aantal veelbelovende aanpakken genoemd als voorbeeld van hoe zo'n activiteit is vorm te geven. Meer informatie is te vinden door te klikken op de linkjes.

Vorm van contact	Activiteit	Werkzame mechanismen	Veelbelovende aanpak
Direct contact	Evenementen	<ul style="list-style-type: none"> • angst verminderen • benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Burendag Gluren bij de Buren Welkom in mijn wijk
	Dialogoog	<ul style="list-style-type: none"> • empathie vergroten • angst verminderen • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Keti Koti Tafel Dag van de Dialogoog Dialogue for Change Deep Democracy
	Verdiepen in elkaar	<ul style="list-style-type: none"> • empathie vergroten • angst verminderen • zelfonthulling: het uitwisselen van persoonlijke informatie • gezien worden als representatief voor de hele groep 	De Mensenbieb Keti Koti Tafel Dag van de empathie
	Samenwerken aan een goed doel	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken aan een gemeenschappelijk doel • eventueel ook: benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit gezien worden als representatief voor de hele groep 	Cocktail De Doordouwers Utrecht Kan wél methodiek
	Sporten	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken aan een gemeenschappelijk doel • eventueel ook: benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit (samen een team zijn!) • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Buurtsportverenigingen
	Kunst	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken aan een gemeenschappelijk doel • gezien worden als representatief voor de hele groep 	De Beemster Wereldtuin – Kunstatelier zie ook dit rapport .
Online contact	Diensten en spullen uitwisselen via platform	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken aan een gemeenschappelijk doel • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Prikbord Lunetten zie ook dit rapport .

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies

Bronnenlijst >

Sociaal contact tussen mensen met verschillende religies en culturele achtergronden

Online contact	Samen een coöperatieve game spelen	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerken aan een gemeenschappelijk doel • benadrukken van een gemeenschappelijke identiteit (samen een team zijn!) • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Geen voorbeelden - Dit wordt nog niet uitgevoerd in Nederland
	Game spelen om een ander beter te leren kennen	<ul style="list-style-type: none"> • empathie vergroten • angst verminderen • zelfonthulling: uitwisselen van persoonlijke informatie • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Dilemmagame Keuzestrijd - Critical Mass Online Ontmoetingen – Critical Mass Open deur?! Anne Frank Stichting
	Verhalen uitwisselen via chatroom/app-groep	<ul style="list-style-type: none"> • empathie vergroten • angst verminderen • zelfonthulling: uitwisselen van persoonlijke informatie • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Online Taalmaatjes
Indirect contact	Extended contact: goede voorbeelden delen	<ul style="list-style-type: none"> • sociale normen 	Buurtwijs.nl Platform voor buurtontwikkeling
	Vicarious contact: Filmpjes zien van positief contact		
	Denkbeeldig contact: een situatie voorstellen, waarin je positief contact hebt met iemand van de andere groep	<ul style="list-style-type: none"> • angst verminderen 	Geen voorbeelden - Dit wordt nog niet uitgevoerd in Nederland
	Parasociaal contact: positieve (stereotypedoorbrekende) beelden van de ander in de media, beeldmateriaal	<ul style="list-style-type: none"> • empathie vergroten • angst verminderen • gezien worden als representatief voor de hele groep 	Stories that Move Anne Frank Stichting Documentaire Verdacht

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij

Werkzame mechanismen >

Passende vorm >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

4. Conclusies en reflectie

In dit Wat werkt bij-dossier onderzoeken we wat de werkzame elementen en mechanismen zijn om zinvolle ontmoetingen en sociaal contact tussen met mensen van verschillende religies en culturele achtergronden te bevorderen. Hiervoor hebben we onderzoek gedaan in de wetenschappelijke literatuur. We hebben gezocht naar empirische studies, waarin is onderzocht waarom sociaal contact positieve effecten heeft in interactie tussen mensen en in welke omstandigheden sociaal contact het meest positieve effect heeft.

Sociaal contact kan veel positieve gevolgen hebben in de samenleving. Positieve interacties tussen groepen met verschillende culturele en/of religieuze achtergronden zorgen voor minder vooroordelen en stereotypen over elkaars groep of gedachten dat de andere groep slecht over je denkt, minder dehumanisering, minders scheidslijnen tussen groepen en minder uit de weg gaan van ontmoetingen, meer sociale competenties, meer vertrouwen in de ander en ook meer vergevingsgezindheid.

Deze literatuurstudie heeft laten zien dat er zeven werkzame mechanismes zijn waardoor sociaal contact een positief effect heeft op sociale cohesie en het tegengaan van vooroordelen. Sociaal contact vergroot de (1) empathie en vermindert de (2) angst die mensen voelen ten opzichte van mensen uit andere culturele of religieuze groepen. Ook het benadrukken van een (3) gemeenschappelijke identiteit (bijvoorbeeld 'We zijn allemaal Amsterdammers'), kan helpen om mensen het gevoel te geven dat ze op elkaar lijken, waardoor ze elkaar ook aardiger gaan vinden. Door samen te werken aan een (4) gemeenschappelijk doel tijdens het sociaal contact kunnen ze elkaar nog beter leren kennen. Bij sociaal contact is het van belang dat de mensen die de interactie aangaan ook hun culturele/religieuze achtergrond kunnen uitdragen en worden gezien als (5) representatief voor hun groep; wanneer iemand wordt gezien als een uitzondering op zijn/haar groep (subtyping) zal het positief contact met deze persoon geen positieve effecten hebben op hoe men denkt over de groep als geheel. Daarnaast werkt het als mensen in het sociale contact (6) zichzelf onthullen door persoonlijke informatie te delen. Sociaal contact komt ook beter tot stand als er een (7) sociale norm wordt gesteld, waarin contact tussen mensen van culturele/religieuze groepen wordt aangemoedigd en positief wordt beoordeeld.

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Feiten & cijfers](#)[Wat werkt bij](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)

Aandachtspunten

Onze studie heeft ook een aantal belangrijke aandachtspunten naar voren gebracht. Om sociaal contact goed te kunnen laten verlopen, is het belangrijke dat organisatoren van sociaal contact, zoals sociaal professionals of initiatiefnemers rekening houden met een aantal punten:

Contact werkt vooral goed voor de meerderheidsgroep; probeer aan te sluiten bij behoeften van minderheidsgroepen om ook hen te betrekken bij de activiteit

Een belangrijk aandachtspunt is dat sociaal contact op een andere manier werkt voor de meerderheidsgroep en minderheidsgroepen. Door de verschillen in sociale status in de samenleving kan het zo zijn dat minderheidsgroepen, bewust of onbewust, verwachtingen hebben dat ze in het sociaal contact met de meerderheidsgroep ook discriminatie en vooroordelen kunnen tegenkomen, of dat ze zich mogelijk moeten aanpassen en daarmee hun eigen culturele/religieuze identiteit moeten opgeven om erbij te horen. Dat maakt mogelijk dat sociaal contact voor minderheden nog steeds positieve effecten kan hebben, maar dat deze effecten duidelijk minder sterk zijn dan voor de meerderheidsgroep. En omdat minderheidsgroepen ook doorgaans numeriek in de minderheid zijn, hebben ze ook meer mogelijkheden om mensen van de meerderheidsgroep te ontmoeten, dan andersom het geval is. Voor de meerderheid is het veel gemakkelijker om geen interacties te hebben met cultureel/religieuze minderheden. Dat maakt dat het georganiseerd sociaal contact tussen groepen mogelijk minder 'oplevert' voor minderheidsgroepen, en daarom ook minder aantrekkelijk is om eraan deel te nemen. Hierdoor is het belangrijk om goed na te denken over manieren om het contact aantrekkelijk te maken om deel te nemen voor minderheidsgroepen. Voor de meerderheidsgroep werkt positief contact met de ander eigenlijk altijd positief om vooroordelen te verminderen en sociale cohesie te versterken. De werkzame mechanismes kunnen gebruikt worden om na te denken over hoe dat contact nog beter of sterker georganiseerd zou kunnen worden. Eigenlijk werkt sociaal contact voor meerderheidsgroepen alleen niet als mensen erg angstig zijn om het contact aan te gaan of heel sterk negatieve vooroordelen hebben.

Er kunnen spanningen zijn tussen groepen en contact aangaan is ook spannend: online en indirect contact kunnen een eerste stap zijn

Omdat niet iedereen op dezelfde manier openstaat voor het aangaan van contact, of omdat het soms lastig kan zijn om groepen bij elkaar te brengen, zijn er verschillende manieren waarop het sociaal contact kan worden georganiseerd, namelijk via direct (face-to-face) contact, online contact of indirect contact. In situaties waarin veel onderlinge angst of spanning is, kan direct contact te confronterend werken. Dan kan het beter zijn om eerst een meer indirecte vorm van contact in te zetten, waarin mensen, omdat het niet face-to-face plaatsvindt, minder angst of spanning zullen ervaren. Voor interactie in de buurt ligt een vorm van direct contact vaak het meest voor de hand, maar houd dus rekening met de situatie en hoe mensen zich zouden kunnen voelen in interactie. Zijn er veel spanningen of is er veel angst? Bedenk dan dat online of indirect contact ook een prettige eerste manier is voor mensen om kennis te maken. Hierna staan deelnemers mogelijk ook meer open voor directere vormen van contact.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Literatuur en bronnen

Abrams, D., Eller, A., & Bryant, J. (2006). An age apart: The effects of intergenerational contact and stereotype threat on performance and intergroup bias. *Psychology and Aging, 21*(4), 691–702.

Aboud, F., Mendelson, M., & Purdy, K. (2003). Cross-race peer relations and friendship quality. *International Journal of Behavioral Development, 27*(2), 165-173.

Adachi, P. J., Hodson, G., Willoughby, T., & Zanette, S. (2015). Brothers and sisters in arms: Intergroup cooperation in a violent shooter game can reduce intergroup bias. *Psychology of Violence, 5*(4), 455.

Adachi, P. J., Hodson, G., Willoughby, T., Blank, C., & Ha, A. (2016). From outgroups to allied forces: Effect of intergroup cooperation in violent and nonviolent video games on boosting favorable outgroup attitudes. *Journal of Experimental Psychology: General, 145*(3), 259.

Al Ramiah, A., & Hewstone, M. (2013). Intergroup contact as a tool for reducing, resolving, and preventing intergroup conflict: evidence, limitations, and potential. *American Psychologist, 68*(7), 527.

Andriessen, I., Hoegen Dijkhof, J., Van der Torre, A., Van den Berg, E., Pulles, I., Iedema, J., & De VoogdHamelink, M. (2020). *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Batson, C. D., & Ahmad, N. Y. (2009). Using empathy to improve intergroup attitudes and relations. *Social Issues and Policy Review, 3*(1), 141-177.

Batson, C. D., Chang, J., Orr, R., & Rowland, J. (2002). Empathy, attitudes, and action: Can feeling for a member of a stigmatized group motivate one to help the group? *Personality and Social Psychology Bulletin, 28*(12), 1656-1666.

Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein & Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of personality and social psychology, 72*(1), 105.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Berndsen, M., Thomas, E. F., & Pedersen, A. (2018). Resisting perspective-taking: Glorification of the national group elicits non-compliance with perspective-taking instructions. *Journal of Experimental Social Psychology, 79*, 126-137.

Bruneau, E., Hameiri, B., Moore-Berg, S. L., & Kteily, N. (2021). Intergroup contact reduces dehumanization and meta-dehumanization: Cross-sectional, longitudinal, and quasi-experimental evidence from 16 samples in five countries. *Personality and Social Psychology Bulletin, 47*(6), 906-920.

Bruneau, E. G., & Saxe, R. (2012). The power of being heard: The benefits of 'perspective-giving' in the context of intergroup conflict. *Journal of experimental social psychology, 48*(4), 855-866.

Bool, M., Felten, H., Rensen, P. (2019) *Wat verandert. De waarde van werkzame mechanisme voor de praktijk van sociaal werk*. Utrecht: Movisie.

Brown, R., Eller, A., Leeds, S., & Stace, K. (2007). Intergroup contact and intergroup attitudes: A longitudinal study. *European Journal of Social Psychology, 37*(4), 692-703.

Burgerperspectieven 2021|4 (2021). Den Haag: SCP.

Cakal, H., Hewstone, M., Schwär, G., & Heath, A. (2011). An investigation of the social identity model of collective action and the 'sedative' effect of intergroup contact among Black and White students in South Africa. *British Journal of Social Psychology, 50*(4), 606-627.

Capozza, D., Trifiletti, E., Vezzali, L., & Favara, I. (2013). Can intergroup contact improve humanity attributions?. *International Journal of Psychology, 48*(4), 527-541.

CBS (2020). Mening over maatschappelijke kwesties. Geraadpleegd van www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/52/mening-over-maatschappelijke-kwesties.

Cunningham, George B. 2011. "Does Diversity in Sport Reduce Racial Prejudice?" In *Sport and Challenges to Racism, Global Culture and Sport*, eds. Jonathan Long and Karl Spracklen. London: Palgrave Macmillan UK, 214–28. https://doi.org/10.1057/9780230305892_14.

SCP (2019). *Burgerperspectieven 2019|1*. Den Haag: SCP geraadpleegd van www.scp.nl/publicaties/monitors/2019/03/29/burgerperspectieven-2019-1.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Crisp, R. J., & Abrams, D. (2008). Improving intergroup attitudes and reducing stereotype threat: An integrated contact model. *European review of social psychology*, 19(1), 242-284.

Crisp, R. J., & Husnu, S. (2011). Attributional processes underlying imagined contact effects. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14(2), 275-287.

Couman, M. & Schmeets, H. (2020). Sociaal contact: kwantiteit en kwaliteit. Den Haag: CBS <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2019/sociaal-contact-kwantiteit-en-kwaliteit/2-kwantiteit-en-wijze-van-sociaal-contact>.

Dale, K. R., & Moyer-Gusé, E. (2020). Interdependence in Mediated Intergroup Contact. *Journal of Media Psychology*.

Dagevos, J., de Voogd-Hamelink, M. & Damen, R. (2022). *Gevestigd, maar niet thuis*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau

Damen, R. E. C., Martinovi, B., & Stark, T. H. (2021). Explaining the relationship between socio-economic status and interethnic friendships: The mediating role of preferences, opportunities, and third parties. *International Journal of Intercultural Relations*, 80, 40-50.

Demoulin, S., Torres, R. R., Perez, A. R., Vaes, J., Paladino, M. P., Gaunt, R., ... & Leyens, J. P. (2004). Emotional prejudice can lead to infra-humanisation. *European review of social psychology*, 15(1), 259-296.

De Tezanos Pinto, P., Bratt, C., & Brown, R. (2010). What will the others think? In group norms as a mediator of the effects of intergroup contact. *British Journal of Social Psychology*, 49(3), 507-523.

Dhont, K., & Van Hiel, A. (2011). Direct contact and authoritarianism as moderators between extended contact and reduced prejudice: Lower threat and greater trust as mediators. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14(2), 223-237.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Saguy, T. (2009). Commonality and the complexity of "we": Social attitudes and social change. *Personality and Social Psychology Review*, 13(1), 3-20.

Dovidio, J. F., Love, A., Schellhaas, F. M., & Hewstone, M. (2017). Reducing intergroup bias through intergroup contact: Twenty years of progress and future directions. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(5), 606-620.

Engbersen, R & Uytterlinden, M (2022). *Ruimtelijke segregatie: kennissynthese*. Utrecht: KIS.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Feddes, A. R., Noack, P., & Rutland, A. (2009). Direct and extended friendship effects on minority and majority children's interethnic attitudes: A longitudinal study. *Child development, 80*(2), 377-390.

Felten, H., Emmen, M., & Keuzenkamp, S. (2015). Do the right thing. *De plausibiiteit van interventies voor vergroting van acceptatie van homoseksualiteit*. Utrecht: Movisie.

Finchilescu, G. (2005). Meta-stereotypes may hinder inter-racial contact. *South African Journal of Psychology, 35*(3), 460-472.

Galinsky, A. D., Ku, G., & Wang, C. S. (2005). Perspective-taking and self-other overlap: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group processes & intergroup relations, 8*(2), 109-124.

Galinsky, A. D., & Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of personality and social psychology, 78*(4), 708.

Gordijn, E. & Wigboldus, D. (2013): Stereotypen. In: Vonk, R. (2013) (red.) *Sociale psychologie*. Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten.

Hamburger, Y. (1994). The contact hypothesis reconsidered: Effects of the atypical outgroup member on the outgroup stereotype. *Basic and Applied Social Psychology, 15*(3), 339-358.

Hantzi, A. (1995). Change in stereotypic perceptions of familiar and unfamiliar groups: The pervasiveness of the subtyping model. *British Journal of Social Psychology, 34*(4), 463-477.

Hatzigeorgiadis, Antonis et al. 2013. "The Integrative Role of Sport in Multicultural Societies." *European Psychologist 18*(3): 191-202.

Harwood, J., Hewstone, M., Paolini, S., & Voci, A. (2005). Grandparent-grandchild contact and attitudes toward older adults: Moderator and mediator effects. *Personality and Social Psychology Bulletin, 31*(3), 393-406.

Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and social psychology review, 10*(3), 252-264.

Hewstone, M., Cairns, E., Voci, A., Hamberger, J., & Niens, U. (2006). Intergroup contact, forgiveness, and experience of "The Troubles" in Northern Ireland. *Journal of social issues, 62*(1), 99-120.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Hewstone, M., & Hamberger, J. (2000). Perceived variability and stereotype change. *Journal of Experimental Social Psychology, 36*(2), 103-124.

Hewstone, M., Macrae, C. N., Griffiths, R., Milne, A. B., & Brown, R. (1994). Cognitive models of stereotype change:(5). Measurement, development, and consequences of subtyping. *Journal of Experimental Social Psychology, 30*(6), 505-526.

Hogg, M. A. (2001). Social categorization, depersonalization, and group behavior. *Blackwell handbook of social psychology: Group processes, 4*, 56-85.

Igartua, J. J., & Frutos, F. J. (2017). Enhancing attitudes toward stigmatized groups with movies: Mediating and moderating processes of narrative persuasion. *International Journal of Communication, 11*, 20.

Ioannou, M. (2019). The week after: Do the effects of imagined contact last over time?. *Journal of Applied Social Psychology, 49*(7), 459-470.

Islam, M. R., & Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived out-group variability, and out-group attitude: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin, 19*(6), 700-710.

Johnston, L., & Hewstone, M. (1992). Cognitive models of stereotype change: 3. Subtyping and the perceived typicality of disconfirming group members. *Journal of Experimental Social Psychology, 28*(4), 360-386.

Johnston, L., Hewstone, M., Pendry, L., & Frankish, C. (1994). Cognitive models of stereotype change (4): Motivational and cognitive influences. *European Journal of Social Psychology, 24*(2), 237-265.

Joyce, N., & Harwood, J. (2020). Social identity motivations and intergroup media attractiveness. *Group Processes & Intergroup Relations, 23*(1), 71-90.

Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and homogamy: Causes, patterns, trends. *Annual review of sociology, 395-421*.

Keers, T., Felten, H. & Harnacke, C. (2021). *Wat werkt tegen validisme? Literatuuronderzoek naar het verminderen van vooroordelen en discriminatie ten aanzien van mensen met een lichamelijke beperking*. Utrecht: Movisie.

Knecht, T., & Martinez, L. M. (2009). Humanizing the homeless: Does contact erode stereotypes?. *Social science research, 38*(3), 521-534.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Knobloch Westerwick, S., Appiah, O., & Alter, S. (2008). News selection patterns as a function of race: The discerning minority and the indiscriminating majority. *Media Psychology*, 11(3), 400–417. <https://doi.org/10.1080/15213260802178542>.

Kotzur, P. F., Schäfer, S. J., & Wagner, U. (2019). Meeting a nice asylum seeker: Intergroup contact changes stereotype content perceptions and associated emotional prejudices, and encourages solidarity-based collective action intentions. *British Journal of Social Psychology*, 58(3), 668-690.

Kullberg, J., Mouktadibillah, R., & De Vries, J. (2021). Opgroeien in een kwetsbare wijk: Over buurteffecten en persoonlijke ervaringen van jongens en jonge mannen. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kunda, Z., & Oleson, K. C. (1995). Maintaining stereotypes in the face of disconfirmation: constructing grounds for subtyping deviants. *Journal of personality and social psychology*, 68(4), 565.

Lemmer, G., & Wagner, U. (2015). Can we really reduce ethnic prejudice outside the lab? A meta-analysis of direct and indirect contact interventions. *European Journal of Social Psychology*, 45(2), 152-168.

Leyens, J. P., Demoulin, S., Vaes, J., Gaunt, R., & Paladino, M. P. (2007). Infrahumanization: The wall of group differences. *Social Issues and Policy Review*, 1(1), 139-172.

Mafeza, F. (2013). Restoring relationship between former genocide perpetrators and survivors of genocide against Tutsi in Rwanda through reconciliation villages. *International Journal of Development and Sustainability*, 2(2), 787-798.

McKeown, S., & Psaltis, C. (2017). Intergroup contact and the mediating role of intergroup trust on outgroup evaluation and future contact intentions in Cyprus and Northern Ireland. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(4), 392.

Miles, E., & Crisp, R. J. (2014). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(1), 3-26.

Moreno, K. N., & Bodenhausen, G. V. (1999). Resisting stereotype change: The role of motivation and attentional capacity in defending social beliefs. *Group Processes & Intergroup Relations*, 2(1), 5-16.

Moss-Racusin, C. A., & Rabasco, H. (2018). Reducing gender identity bias through imagined intergroup contact. *Journal of Applied Social Psychology*, 48(8), 457-474.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Paolini, S., & McIntyre, K. (2018). Bad is stronger than good for stigmatized, but not admired outgroups: Meta-analytical tests of intergroup valence asymmetry in individual-to-group generalization experiments. *Personality and Social Psychology Review*. 108886831775350, <https://doi.org/10.1177/1088868317753504>.

Paolini, S., Harwood, J., Hewstone, M., & Neumann, D. L. (2018). Seeking and avoiding intergroup contact: Future frontiers of research on building social integration. *Social and Personality Psychology Compass*, 12(12), e12422.

Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Prejudice reduction: What works? A review and assessment of research and practice. *Annual review of psychology*, 60(1), 339-367.

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and social psychology bulletin*, 23(2), 173-185.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90(5), 751.

Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European journal of social psychology*, 38(6), 922-934.

Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International journal of intercultural relations*, 35(3), 271-280.

Richards, Z., & Hewstone, M. (2001). Subtyping and subgrouping: Processes for the prevention and promotion of stereotype change. *Personality and Social Psychology Review*, 5(1), 52-73.

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2005. Eenheid, verscheidenheid en binding. Den Haag: RMO.

Selvanathan, H. P., Techakesari, P., Tropp, L. R., & Barlow, F. K. (2018). Whites for racial justice: How contact with Black Americans predicts support for collective action among White Americans. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(6), 893-912.

Scheepers, D., Saguy, T., Dovidio, J. F., & Gaertner, S. L. (2014). A shared dual identity promotes a cardiovascular challenge response during interethnic interactions. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(3), 324-341.

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Schwarzenthal, M., Juang, L., Schachner, M. K., & van de Vijver, F. J. (2019). "When birds of a different feather flock together"—intercultural socialization in adolescents' friendships. *International Journal of Intercultural Relations*, 72, 61-75.

Smeekes, A., & Mulder, L. (2016). Verliesgevoelens in relatie tot de multi-etnische samenleving onder autochtone Nederlanders. *WRR-working paper*22.

Smeekes, A., Sedikides, C., & Wildschut, T. (2022). Collective nostalgia: Triggers and consequences for collective action intentions. *British Journal of Social Psychology*.

Stathi, S., Husnu, S., & Pendleton, S. (2017). Intergroup contact and contact norms as predictors of postconflict forgiveness. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 21(1), 20.

Swart, H., Hewstone, M., Christ, O., & Voci, A. (2011). Affective mediators of intergroup contact: a three-wave longitudinal study in South Africa. *Journal of personality and social psychology*, 101(6), 1221.

Taouanza, I., Felten, H., & Keuzenkamp, S. (2016). *Werkt het aangaan van een dialoog. Onderzoek naar de effectiviteit van dialoogbijeenkomsten tegen vooroordelen en stereotypen*. Utrecht.

Tropp, L. R., Hawi, D. R., O'Brien, T. C., Gheorghiu, M., Zetes, A., & Butz, D. A. (2017). Intergroup contact and the potential for post-conflict reconciliation: Studies in Northern Ireland and South Africa. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 239.

Tropp, L. R., White, F., Rucinski, C. L., & Tredoux, C. (2022). Intergroup contact and prejudice reduction: Prospects and challenges in changing youth attitudes. *Review of General Psychology*, 26(3), 342-360.

Turner, R. N., & Cameron, L. (2016). Confidence in contact: A new perspective on promoting cross-group friendship among children and adolescents. *Social Issues and Policy Review*, 10(1), 212-246.

Todd, A. R., & Burgmer, P. (2013). Perspective taking and automatic intergroup evaluation change: testing an associative self-anchoring account. *Journal of personality and social psychology*, 104(5), 786.

Todd, A. R., & Galinsky, A. D. (2014). Perspective-taking as a strategy for improving intergroup relations: Evidence, mechanisms, and qualifications. *Social and Personality Psychology Compass*, 8(7), 374-387.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Tredoux, C., & Finchilescu, G. (2010). Mediators of the contact–Prejudice relation among South African students on four University Campuses. *Journal of Social Issues*, 66(2), 289-308.

Tropp, L. R., & Ulu, Ö. M. (2019). Are white women showing up for racial justice? Intergroup contact, closeness to people targeted by prejudice, and collective action. *Psychology of Women Quarterly*, 43(3), 335-347.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., Paolini, S., & Christ, O. (2007). Reducing prejudice via direct and extended cross-group friendship. *European review of social psychology*, 18(1), 212-255.

Turner, R. N., Crisp, R. J., & Lambert, E. (2007). Imagining intergroup contact can improve intergroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10(4), 427-441.

Ufkes, E. G., Otten, S., Van Der Zee, K. I., Giebels, E., & Dovidio, J. F. (2012). Urban district identity as a common ingroup identity: The different role of ingroup prototypicality for minority and majority groups. *European journal of social psychology*, 42(6), 706-716.

Van der Velden, J & Can, E. (2022). *Gemengde wijken herladen. Van fysiek ingrijpen naar een brede inclusieve aanpak*. Den Haag: Platform 31.

Verkuyten, M. (2016). The integration paradox: Empiric evidence from the Netherlands. *American Behavioral Scientist*, 60(5-6), 583-596.

Verkuyten, M., Thijs, J., & Bekhuis, H. (2010). Intergroup contact and ingroup reappraisal: Examining the deprovincialization thesis. *Social Psychology Quarterly*, 73(4), 398-416.

Vervoort, M., & Dagevos, J. (2011). The social integration of ethnic minorities: An explanation of the trend in ethnic minorities' social contacts with natives in the Netherlands, 1998–2006. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(4), 619-635.

Vezzali, L. (2017). Valence matters: Positive meta-stereotypes and interethnic interactions. *The Journal of social psychology*, 157(2), 247-261.

Vezzali, L., Hewstone, M., Capozza, D., Giovannini, D., & Wölfer, R. (2014). Improving intergroup relations with extended and vicarious forms of indirect contact. *European review of social psychology*, 25(1), 314-389.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Voci, A., & Hewstone, M. (2003). Intergroup contact and prejudice toward immigrants in Italy: The mediational role of anxiety and the moderational role of group salience. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1), 37-54.

Wang, C., Huang, F., Stathi, S., & Vezzali, L. (2020). Positive and negative intergroup contact and willingness to engage in intergroup interactions among majority (Han) and minority (Uyghur) group members in China: The moderating role of social dominance orientation. *International Journal of Intercultural Relations*, 75, 132-140.

Wang, C. S., Kenneth, T., Ku, G., & Galinsky, A. D. (2014). Perspective-taking increases willingness to engage in intergroup contact. *PloS one*, 9(1), e85681.

Weber, R., & Crocker, J. (1983). Cognitive processes in the revision of stereotypic beliefs. *Journal of personality and social psychology*, 45(5), 961.

White, F. A., Maunder, R., & Verrelli, S. (2020). Text-based E-contact: Harnessing cooperative Internet interactions to bridge the social and psychological divide. *European Review of Social Psychology*, 31(1), 76- 119.

Wolsko, C., Park, B., Judd, C. M., & Bachelor, J. (2003). Intergroup contact: Effects on group evaluations and perceived variability. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1), 93-110.

Wright, S. C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T., & Ropp, S. A. (1997). The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social psychology*, 73(1), 73.

Zhou, S., Page-Gould, E., Aron, A., Moyer, A., & Hewstone, M. (2019). The extended contact hypothesis: A meta-analysis on 20 years of research. *Personality and Social Psychology Review*, 23(2), 132-160.

Zingora, T., & Graf, S. (2019). Marry who you love: Intergroup contact with gay people and another stigmatized minority is related to voting on the restriction of gay rights through threat. *Journal of applied social psychology*, 49(11), 684-703.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Feiten & cijfers >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)

Colofon

Auteurs: Rene Broekroelofs, Hanneke Felten, Jolien Geerlings

Redactie: Hanneke Mateman

Eindredactie: Noëlle van Wijgerden, NvW*CMMNCT

Vormgeving: Suggestie & Illusie

Infographics: Typetank

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding:

© Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken

De inhoud van deze publicatie is met grote zorg samengesteld.

Desondanks is Movisie niet aansprakelijk voor de eventuele schade die ontstaat door het gebruik van deze informatie.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Samenvatting >

Inleiding >

Feiten & cijfers >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >